

Příloha 1 - Pozorování dětské spontánní kresby 1.

Datum: 9. 10. 2018

Účastníci: Alice

Alice (6; 1)

Alice pochází se smíšené rodiny, její maminka je Japonka a otec Čech. Vyučující ji popsala jako nejchytřejší ze třídy. Je velice inteligentní a udělala velké pokroky od svého nástupu do školky, co se kognitivních dovedností týče. Pokud dělá nějakou činnost, soustředí se, je pečlivá, klidná, tichá, působí introvertním dojmem. Malování je její oblíbená činnost. Ráda se vším pomáhá paní učitelce.

V kolektivu ráda na sebe strhává pozornost a je oblíbená.

Popis situace:

Do mateřské školy jsem přišla na pozorování ráno v průběhu ranní neřízené činnosti, kde již několik dětí sedělo na zemi a hrálo si. Průběžně přichází do školky další děti. Já si sedla ke stolečku, doprostřed jsem připravila papíry, spoustu tužek a čekala, až se někomu bude chtít a sám od sebe začne kreslit. Nechtěla jsem nikoho nutit, děti mně neznali, tak se trochu ostýchali. Mé první pozorování bylo pozorování holčičky jménem Alice. Alice po příchodu do školky a pozdravu s paní učitelkou, přichází ke mně ke stolečku sama, bere si papír a pastelky. Začíná kreslit první kresbu. Vypadá unaveně, v ne moc dobré náladě, vůbec nemluví, zato se hodně zajímá co se děje ve třídě a pozoruje okolí. Na obrázku jako první namalovala zelenou trávu, pak velice pečlivě stromy, nakonec oblohu a sluníčko. Kresba pokrývá celou plochu papíru. Za povšimnutí stojí malinký ptáček, kterému by šlo připsat důležitost. Kreslí tiše, občas se u toho zasní a tajemně se usmívá. Po dokončení kresby si řekne sama pro sebe řekne: „*Hotovo. A to je ptáček*“. Když se chystá, že chce odejít, zeptám se jí, jestli si můžu obrázek nechat. Kývne hlavou, že ano a jde si hrát s ostatními dětmi.

Rozbor kresby:

Obrázek namalované přírody působí z estetického pohledu dospělého velmi harmonicky. Alice v tomto případě překonala fázi **lineárního náčrtu** a užívala si motorické zdokonalení, které poskytuje zobrazování kresby **realistickým způsobem**. Prvek lineárního náčrtu spočívá v zobrazení pouze základních znaků zobrazovaných objektů a jejich obecnou podobou rodu předmětu. Realistická fáze spočívá v zobrazení ptáčka z profilu, v zobrazení sluníčka, jenž disponuje směs **barev** odpovídajících skutečnosti. Dívka kreslí soustředěně, a jelikož se občas tajemně nad kresbou usmívá lze uvažovat, že

si **zahrává s představami ve vlastní světě fantazií**. Nedožívám se však, jestli namalovaná kresba je totožná s jejím původním záměrem, ale je jisté, že zobrazovaná malba v sobě nese pro dívku **osobně zajímavé téma**, jinak by se tvorbě ani nevěnovala. Mezi označujícím a označovaným není v tomto případě dokonalá korespondence. Význam namalovaných **symbolů** může být totiž mnohoznačný. Mezi zobrazenými Alicinými symboly jako je květina, ptáček a tím co skutečně označují, existuje vnitřní vztah, akorát se nedozvíme jaký. Lze uvažovat o vyjádření jejích citů neboli **přání**, nikoliv však explicitní formou. Alice neprojevila zájem se blíže o obrázku bavit také z důvodu její stydlivosti vůči výzkumníkovi, kterého viděla poprvé.

Radost jí mohlo taky přinést **opakování téhož objektu** v podobě vyobrazení dvou stromů a mraků, či už z funkční radosti ze zvládnutí naučených postupů a nebo jako požitek z aktivní reprodukce.

Archetypy v tomto případě: slunce, mraky, strom, květina

Souhrn

Daná situace byla celkově první ze všech následujících pozorování. Účastnila se jí Alice, která byla vůči mně trochu ostýchavá, jelikož mne viděla poprvé. I přesto se, ale dokázala soustředit a svůj obrázek malovala velice pečlivě, tím pádem se dá říct, že si užívala samotný proces tvorby více, nežli potěšení z výsledné kresby, o kterou po dokončení nejevila nikterak zájem. Při kreslení si užívala nejedno potěšení a hlavním motivem kresby, zdá se, nebylo jenom v **obratnosti při kompozici objektu**, ale také si dívka **zahrávala s představami ve vlastním světě fantazií**. Její kresba je plná **symbolismu**, jak už v tvorbě vlastní, individuální struktury, tak ve vyjádření niterné roviny skutečnosti. Alice prostřednictvím tvorby neměla potřebu navazovat sociální kontakt, chtěla se pouze a jenom soustředit na svoji kresbu, ve které se vyskytlo také **opakování objektů a implicitní vyjádření prožitku**.

Alice - Obrázek s ptáčkem

Příloha 2 - Pozorování dětské spontánní kresby 2.

Datum: 9. 10. 2018

Účastníci: Sofie, Julie, Nikola

Sofie (6; 1)

Sofie má v oblibě všechny činnosti spojené s vyráběním. Ráda kreslí, vystřihuje, lepí. Je trochu citlivější a pomalejší ve srovnání s ostatními dětmi. Ve společnosti oblíbených kamarádek umí být pěkně dominantní. Sofie je typická holčička, která ráda tancuje, hraje si s panenkami, zajímá se o oblečení ostatních dívek, o účesy. Má ráda sponky, třpytky, mašličky a podobně. Se Zuzanou jsou nejlepší kamarádky.

Julie (6; 4)

Julie se projevuje jako stydlivá introvertní holčička. Je tichá, ale velice šikovná. Ráda maluje, zpívá a tančí.

Nikola (5; 7)

Vyučující ji popsala jako méně oblíbenou v kolektivu, protože si pořád na něco stěžuje a s každým se hned pohádá. Školku navštěvuje od tří let. Osobnostně je Nikola spíše extrovertní. Ráda na sebe v kolektivu strhává pozornost. Snadno se však urazí a hned utíká žalovat. Její rodiče pocházejí z Ruska a ona se tam taky narodila.

Popis situace

Toto pozorování se odehrává v ten samý den, kdy bylo uskutečněno pozorování Alice. Po ní, když si odejde hrát, přichází ke stolečku trojice děvčat – Sofie, Julie a Nikola. Sofie, jak se později ukáže, je ve skupině dominantní, bere si papír a zapřede rozhovor: „*Nevím, kde je ta Zůza.*“ Julie odpovídá: „*Taky nevím, už tady měla být.*“ Sofie se obrátí směrem ke mně a říká: „*Viš, Zuzana je v naší partě, ale Nikola není.*“ Děvčata mají před sebou papír, hrají si s tužkami, ale pořád ještě nekreslí. Sofie a Julie si pořád něco šeptají a řehtají se, paní učitelka je napomíná, ať se chovají slušně. Dále pozoruji, jak holky pokračují v rozhovoru, Sofie se pustí do kreslení, jako první maluje trávu: Sofie: „*Mám doma tři sta petshopů.*“ (malý plastový zvířátko)
Julie: „*Já nestíhám. Já mám My Little Ponny.*“ Povídá Julie směrem k Sofii, která začala malovat jako první.

Sofie: „*Pak budeme malovat růžovou.*“ a prohlíží si růžovou pastelku.

Julie: „*Já už umím svůj monograf.*“ napíše iniciály svého jména

Sofie: „*Já ne.*“

Julie se zamyslí, dívá se na mně, a zeptá se: „*Proč jste tady?*“ Odpovídám: „*Přišla jsem, abych se podívala, jak kreslíte.*“ Julie se usměje, Sofie se na mně obrátí a povídá: „*Já už jsi našla ve školce kluka. Tam je za tím domečkem. On mně taky miluje. Se říká.*“ Dopoví a začne se strašně chichotat, až jí znovu učitelka upozorní, jestli to nejde tišeji. Julinka povídá: „*Já mám brášku Ferdinanda. Dneska je představení v Sokole. Asi pojedem.*“ Sofie: „*A Zuzka?*“ Julie: „*To nevím.*“ Sofie: „*Řeknu mámě.*“ Mezitím, Nikola maluje svůj obrázek, ani jednou se nezapojí do rozhovoru. Na jejím obrázku je patrná tráva, na pravé straně strom, vedle panenka, vedle panenky další nedokončená panenka, na kterou Sofie s Julií reagují, že to je určitě její sestra. Nikola beze slova vstane, bere obrázek a vyhodí ho do koše, a jde si hrát na koberec s domečkem. Z koše pak její obrázek po zeptání paní učitelky vezmu a dále sleduji Sofii s Julií. Sofie: „*My máme tady takový barvy,*“ řekne a ukazuje tužky. „*Nejvíc se mi líbí tyhle,*“ ukazuje mi fialovou a růžovou tužku a říká: „*Fialový se mi líbí a růžový a žlutý.*“ Julie se mně ptá: „*Odkud' jsi?*“ Odpovídám: „*Já jsem z Prahy.*“ Sofie: „*Já taky. Já jsem z dvojky.*“ Julinka: „*Já ze šestky.*“ A pokračuje: „*Já budu mít narozeniny před Vánoce.*“ Sofie: „*Já zrychluju pedál. Taky zrychluj pedál,*“ povídá směrem k Julii: „*Vrm, vrm, vrm.*“ dělá Sofie jakože jede auto. Julie: „*Tak to by stačilo Sofie!*“ Sofie si Julii nevšímá, usmívá se na mně a říká: „*Já mám rozpuštěný vlásky a do toho copánek.*“ Já ji odpovídám: „*Moc krásný vlásky máš.*“ Usměje se a dotkne se mojí ruky. Sofie: „*Jééééé, dorazila Majda!*“ Děvčata pořád komunikují, malují, opakují po sobě. Julie nařizuje Sofii, aby namalovala sluníčko, Sofie začíná malovat malý sluníčko na levo. „*Musíš větší.*“ nařizuje jí Julie. „*Já nechci!*“ odpovídá Sofie. Julie pokračuje: „*Podívej, musíš takový a maluje svoje sluníčko.*“ Sofie reaguje: „*No jóóóó, ale pak se tam nevejde.*“ Sofie znova přestává malovat a hraje si pro změnu s tužkami, pečlivě si je prohlíží. Přijde ke stolečku Magda a řekne na Sofii obrázek: „*Máš to hezký.*“ Julie se taky podívá a řekne: „*Jo máš to hezký.*“ Sofie se usměje, podívá se na mně a mrkne: „*Tam je můj milý.*“ A začne se chichotat. Julií to nezajímá a řekne: „*Sofiiiii, kde je ta Zuzanka, kde je Zúúúúúzaááá, panebože.*“ Sofie na Julii nereaguje a pořád se otáčí za jedním chlapcem ve třídě. Julie povídá: „*Tak vybarvi to slunce konečně.*“ Sofie ji nevnímá, v tom vejde do školky Zuzanka. Sofie radostně vykřikne: „*Híííí, Zúúúúzááá. No konečně. To je naše kamarádka.*“ Říká Sofie a hrdě mi představuje Zuzanu. Julie se obrátí na Sofii a povídá: „*A ted' si to obrať a podepiš.*“ Sofie jí nato odpovídá: „*Ježíš, víš, že to neumím.*“ Děvčátka dokončila svoje díla. Já se zeptám Sofii, jestli si můžu nechat její obrázek. Sofie řekne, že ano a usměje se. Zeptám se taky Julii, která řekne, že ne, že ho dá mamince. Zeptám se, jestli si ho můžu vyfotit, na což řekne, že určitě ano. Pak svolává paní učitelka

všechny děti ze třídy k sobě na kobereček, ať se tiše usadí a ptá se jich na různé věci ohledně podzimu. Na velké nástěnce je motiv podzimu, stromy, mraky sluníčko, ježek, kaštiny, jablka. Paní učitelka se ptá kolik je, čeho na obrázku a vyvolává děti jménem, aby ji každý sám odpověděl na její otázku. Já ještě chvíli třídu pozoruji, ale pak už jdou děti ke dveřím, kde se chystají do koupelny umýt si ruce před obědem. Rozloučím se s paní učitelkou, s paní asistentkou a řeknu, že se těším na příští týden, zamávám dětem a opouštím třídu. Všechny děti řeknou sborově: „*Ahóóóój.*“

Rozbor:

Sofie s Julií přichází ke stolečku, ale ze začátku se tvorbě nevěnují. Potěšení jim přináší **vzájemná komunikace** na téma příchodu jejich kamarádky Zuzany. S Nikolou se děvčata ze začátku vůbec nebaví. Sofie je z nich nejupovídanější a zapřede rozhovor i se mnou, když mi objasňuje kdo je Zuzana. Sofie s Julií si užívají následně **kommunikaci o reálném světě i nad tvorbou**, kdy si obě děvčata povídají o tom, kdo vlastní jakou sbírku hraček, co se bude dít v Sokole, kdo kde bydlí. Sociální interakci si dopřávají i v podobě **šaškování**, kdy je dokonce paní učitelka několikrát napomíná, aby se uklidnili.

Podle Příhodovy ontogeneze bychom mohli nad kresbou Sofií i Julií uvažovat jako nad kresbou, která spadá do **fáze lineárního náčrtu**, kdy dítě zobrazuje předmět pouze v obecné podobě, bez specifických rysů. **Sofií** jistě přinesla tvorba potěšení, ne však tak velké jako Julií. Sofinka si užívala spíše možnost **sdílení svých pocitů s kamarádkou** a **explicitní vyjádření citů** se mnou, kdy mluví o objektu své lásky.

Než začne kreslit, prohlíží si jednotlivé pastelky a **manipulace** s nimi ji přináší potěšení. Tuto libost, by jsme mohli zařadit pod podkategorii obratnosti jako **potěšení ze zkoumání předmětu** a také **potěšení z použití těchto ryze holčičích barev**, které vyjadřují spíše dekorativní pestrost. Na kreslení se moc nesoustředí, **opakuje** tvarové znázornění **po vzoru své kamarádky**.

Před tvorbou, ale i v průběhu ní se Sofie chichoce a **šaškuje**: „*Já zrychluju pedál. Taky zrychluj pedál*“, povídá směrem k Julií: „*Vrm, vrm, vrm.*“ Sofie si tudíž **zahrává s představami ve vlastním světě fantazií**, kdy si něco představuje, předvádí to Julií, kterou ale její šaškování nezajímá. Sofii nijak extrémně nepřinesla potěšení ani výsledná kresba, nechala by ji pravděpodobně jen tak ležet na stole, kdybych se jí nezeptala, jestli si ji můžu nechat. Významně neprožívá ani to, když jí kolemjdoucí Magda obrázek pochválí. Více méně se projevuje **expresivně** pokud se jedná o její kamarádku Zuzanu

(„Jééééé, dorazila Majda!“ nebo „Sofíííí, kde je ta Zuzanka, kde je Zúúúúúzáááá, panebože.“ nebo „Híííí, Zúúúúzááá. No konečně.“) Jakmile ale vejde do třídy její nejlepší kamarádka Zuzana, je všemu konec, přestává se zajímat jak o kreslení, tak o své okolí.

Julie si dopřává kromě potěšení ze zdokonalení motoriky a radosti z grafického pohybu při obratnosti z kompozice objektu dosaženého ve **fázi lineárního náčrtu** podle Příhodovy ontogeneze nejen radost ze samotného procesu tvorby, ale také z výsledného produktu, který se rozhodla **darovat** mamince. Julií taky přináší potěšení vzájemná komunikace o reálném světě s kamarádkou, ale když Sofie pořád mluví o chlapci, který se jí líbí a nesoustředí se na kreslení, přestává jí to bavit. Pravděpodobně si myslela, že budou se Sofií při tvorbě více **spolupracovat**, ale ta byla spíše zaměřena na objekty svých citů, nebo si užívala manipulaci s tužkami, kde obdivovala jejich barvu. Julie bere samotnou tvorbu víc vážněji a má tendenci Sofii napomínat a nařizovat jí, co má kreslit. Sofie se ale na kreslení nedokáže soustředit tak, jak by si přála její kamarádka. I přesto však děvčata zobrazila pár **tvarových objektů podle sebe**.

V případě **Nikoly** ji samotná tvorba mohla přinést potěšení, kde je na obrázku patrný pokus o **variaci objektu**, který se pravděpodobně nezdařil. Možná se chtěla Nikola zapojit do společného kreslení, sama však iniciativu nevyvíjela a děvčata ji víceméně ignorovala. Možná se ani zapojit do rozhovoru nechtěla a chtěla si užít pouze paralelní malování s děvčaty. Když však obě děvčata prohlásila, že na obrázku Nikoly je její sestra, dívka se zvedla a obrázek vyhodila, tudíž ani o výslednou kresbu se extra nezajímala. Možná kdyby o kresbě děvčata neprohlásila, že se jedná o její sestru, tak v tvorbě pokračuje, ale kdoví, Nikola se umí často bezdůvodně urážet, což nám sdělila paní učitelka. Nikola se zúčastnila ještě dalšího mého pozorování, které ji bavilo víc, jak můžeme vidět v pozorování dětské spontánní kresby 8, takže lze připsat její chování momentálnímu rozpoložení. Podle Příhodovy klasifikace, by si dívka mohla užívat zvládnuté manipulační prvky, které zařazujeme do **fáze lineárního náčrtu**. Nikola pravděpodobně věděla, co v tomto případě bude označovaným a z části se jí povedlo vyjádřit označující ve vlastních možnostech tvorby. Možná chtěla zobrazit sebe a svojí sestru. Zobrazená postava obsahuje prvek z výše uvedené fáze, kdy celé tělo mimo dolních a horních končetin, které jsou znázorněny v liniích, má tvar jakési šipky. Při zobrazování si mohla Nikola také dopřávat potěšení, které obsahuje prvky z **fáze realistické kresby**. Kde se dívka snažila o zobrazení reálné postavy podle vlastní představy, vyjadřující subjektivní vztah dítěte vůči označovanému a označujícímu. Jednak se jednalo o konkrétní osobu, která disponuje individuálním znakem náležící zobrazenému objektu (v tomto případě barva vlasů) a jednak Nikola diferencovala

pohlaví, kde jasně vidíme, že na obrázku je zobrazená žena. Šipka namalovaná na těle by mohla znázorňovat sukni a taky vidíme, že panenka má vlasy a zvýrazněné řasy, tudíž si také **zahrávala s představami ovlivněné realitou**. Nikola pravděpodobně nakreslila samu sebe, tady hovoříme o **potěšení se zobrazování „Já“ sebe**. Zajisté si toto potěšení dopřávala, avšak v momentě kdy se rozhodla, že vedle sebe zobrazí další panenku (možná sestru možná ne, tuto informaci se dozvídáme pouze od Sofií a Julií, ne přímo od Nikoly) a děvčata prohlásila, že se jedná o sestru, tvorbu ukončila.

Souhrn

Sofie s Julií si předtím než si vybrali kreslení hrály spolu v herně. Jelikož obě rády malují, po chvíli hraní se pro tuto činnosti samostatně rozhodli. Nikola, když viděla, že děvčata si to míří ke stolečku s kresebnými pomůckami, rozhodla se přisednout si taky. Julií se Sofií přinesla potěšení hlavně **vzájemná komunikace o reálném světě nad kresbou**. Sofie se spíše než na samotnou tvorbu více soustředila na příchod její nejlepší kamarádky a na objekt své touhy, ale i přesto si užila při kreslení nejedno potěšení, například takové, kde se mohla podělit o svoje city s dospělým. I když si Julie užívá komunikaci s kamarádkou Sofií, více si užívá samotný proces tvorby a aspekty vyplývající z kategorie **obratnosti**, ve finále je s výtvořem spokojena a rozhodne se ho věnovat jako dar mamince. Nikola se pokusila zobrazit objekty podle svých vlastních představ a i když se nezúčastnila společné konverzace, mohla si užít nejedno potěšení vyplývající nejen s **obratnosti při kompozici objektu**, ale také z **imaginace**.

Sofie – obrázek se dvěma sluníčky

Julie (obrázek Sluníčko, vyfoceno mobilem)

Nikola, dívky

Příloha 3 - Pozorování dětské spontánní kresby 3

Datum: 13. 11. 2018

Účastníci: Magda

Magda (5; 7)

Magda je velice samostatná a průbojná. Kvůli logopedické vadě má přidělenou paní asistentku. Dívky ve třídě jí mají v oblibě, patří mezi vůdčí typy. Ráda vyrábí, kreslí, modeluje, vystřihuje. Tužku drží v pravé ruce.

Popis situace

Ráno přicházím do školky, usedám ke stolečku, pozoruji třídu, dělám si zápisky. Ve školce je už celkem dost dětí. Nejhluchnější je Magda, kterou paní učitelka několikrát upozorňuje, ať si hraje klidněji. Magda je velice aktivní, pobíhá sem a tam, jednou si hraje s děvčaty, pak zase s chlapci, až nakonec přijde ke mně ke stolečku. Bere papír, hnědou tužku a začne malovat. Sedí tiše, usmívá se. Namaluje nalevo na papíru malinkatý stromeček, vpravo nahoru sluníčko, kterému začne černou pastelkou kreslit oči. Najednou vstane a chce obrázek vyhodit do odpadkového koše. Zeptám se jí: „Proč chceš obrázek vyhodit?“ Magda odpovídá: „Protože já chtěla, aby sluníčko spinkalo a nepovedlo se mi to. Strašně šťastný chci, aby bylo tu sluníčko, šťastný sluníčko.“ Bere si nový papír a začíná znova. Žluté sluníčko napravo nahoře, tentokrát se usmívá, malý stromeček nalevo. Nahoru začne psát písmena, M, Á, M, A ... a tak pokračuje naposledy je písmeno K. „To kreslím pro maminku.“ povídá. Reaguji: „No to se ji určitě bude líbit, jsi moc šikovná, že už umíš písmenka.“ Neodpoví a dál maluje oblaka a duhu. Po chvílce kreslení povídá: „A teď kapičky a mám hotovo.“ Zeptám se: „Povíš mi, co je na obrázku?“ Magda začne jmenovat: „Sluníčko, tráva, strom, duha, mraky, ze kterých prší. Jééééé, a to jsem chtěla namalovat domeček, ale už se mi tady nevejde, tak namaluji maličkej.“ Bere černou pastelku a maluje malý domek, vedle stromku, vybarví ho fialovou tužkou. „Hotovo“ poví. Zeptám se jí, jestli si může obrázek vyfotit, jelikož ho maluje pro maminku, takže by si ho vzala sebou domů. „Můžeš si ho taky nechat“, povídá najednou, „Jako dárek“. „Tak to moc děkuji, ale neměl být pro maminku?“ Zeptám se. „Mamince namaluji jiný.“ Řekne a bere papír, pastelku a začne malovat. „Má, má, má, má.“ Prozpěvuje si u toho. Začíná sluníčkem a povídá: „A to je moje maminka, když spinká. Já jí taky říkám sluníčko. A teď maluji pro maminku. Ale znovu taky pro Vás, aby Vám to nebylo líto.“ Povídá mi. „Pro mě už nemusíš, já už jeden obrázek mám a jsem za něj ráda.“ odpovídám Magdě. Nereaguje, odběhne si pro výtvarné pomůcky, konkrétně nůžky

a lepidlo, vrátí se zpátky ke stolečku a zpívá si. „Lá, lá, lá, lá, lá, láááááá. Pěkně pro maminku. Lá, lá, lá, lá, lá, láááááá. A to si vystříhnu a pěkně nalepím. Taky nalepím, lá, lá, lá, lá, taky nalepím. Ted'ka vystříhnu sluníčko, vystříhnu sluníčko, taky sluníčko, taky sluníčko.“ Vystřihuje sluníčko z papíru a ukazuje paní asistentce. „Panííí učitelko Evo, mám to hezký?“ Asistentka zvedne hlavu od papírování a reaguje: „Ano, Magdičko máš“, a pokračuje dál ve své práci. Mezitím Magda namaluje srdíčko, které také vystříhne. Kolemjdoucí Bára se zastaví u Magdy a ptá se: „Magdo až domaluješ, půjdeš si hrát?“ Magda jí odpovídá: „Ne, ještě musím domalovat.“ Řekne Báře a pokračuje ve vystřihování: „A ted' ještě pro tebe musím srdíčko.“ Povídá směrem ke mně, usměje se a začne malovat skoro úplně stejné srdíčko, jako namalovala pro maminku. Mezitím se zastaví u našeho stolečku Zita: „Jé, to bys mohla vyrábět na zakázku.“ Řekne směrem k Magdě a jejímu skoro identickému výrobku srdíčka. Magda reaguje na Zitu: „Ale nééé, já chci pracovat tady v keramice.“ Zita odpovídá: „Já chci pracovat ve školce.“ Magda: „Já, ale budu pracovat tady.“ Zapojujím se do rozhovoru a povídám: „No tak třeba můžete pracovat tady obě.“ Magda i Zita zavýskají a mají velkou radost. Obě srdíčka jsou hotová, Magda si odběhne pro lepidlo a vystřihnuté sluníčko nalepí nahoru vpravo na srdíčko. Já jsem dostala darem srdíčko bez sluníčka a srdíčko se sluníčkem daruje Magda mamince. Zita si přisedne a mezi děvčaty se rozproudí dialog. Zita: „Já chodím na plavání.“ Magda reaguje: „Já jsem chodila, když jsem byla malá.“ Zita se zeptá: „A chodila jsi i na angličtinu? A na keramiku? Tady?“ Magda odpoví: „To nééééé, na angličtinu nééé, na keramiku.“ „Máš to moc hezký, všechno, ty srdíčka jsou skoro stejný.“ Pochválí kamarádku Zita. „Jo, mám, děkuji.“ Odpoví jí Magda. Kresby má už Magda hotové, srdíčko pro maminku si jde odložit do šuplíku. Paní učitelka volá na děti, ať dokončí svoji práci, že půjdou pomalu na svačinku. Holky společně uklidí pastelky a jdou si umýt ruce do koupelny. Já si uložím kresby do desek, rozloučím se s paní asistentkou, s paní učitelkou, poděkuji a odcházím.

Rozbor

Dle Příhodovy ontogeneze by si Magda mohla užívat nejen potěšení ze zvládnutého **prvotního obrysu**, tím, že již předem ví, co bude malovat a je schopná svůj výtvar později reprodukovat, ale také si užívá potěšení z fáze **lineárního náčrtu**, přičemž namalované objekty disponují základní podobou. V případě první kresby jde pouze o pokus zobrazení zamýšleného objektu, který se však nepovedl. Na druhém obrázku se označující již povedlo zobrazit, tudíž kreslíci dál pokračuje v tvorbě. Zobrazené objekty na obrázku číslo 2 jsou značně disproporční (květina je stejné velká jako dům atd.), kdy všechno je řazeno v jedné linii, což odpovídá fázi lineárního náčrtu. Magda však, ale také dosáhla na prvek z **počátků realistické fáze** a to například v tom, že některé objekty mají barvu podle skutečnosti:

koruna stromu je zelená, slunce má barvu žlutou, mraky jsou obsahovou formou bílé a podobně. Skrz mrak můžeme vidět paprsky slunce a taky vidíme průhlednost stromu. Což odpovídá rentgenovému vidění v realistické fázi. V případech **zobrazení srdíčka** se jedná o fázi **lineárního náčrtu**, ale také již **fázi realistickou**, protože srdíčko je malované pro konkrétní osobu, pro maminku a pro výzkumníka. Ve svých výtvorech využila **barevnou pestrost**, prostřednictvím které mohla vyjádřit svoje fantazie (na obrázku číslo 2), a také vybarvit podobně vypadající srdíčka podle svých představ.

Magda se prvním nepovedeným pokusem zobrazit označující nenechala vyvést z míry a s chutí se pouští do malování dál, přičemž při zobrazování projevuje explicitně **svoji touhu, přání** („*Protože já chtěla, aby sluníčko spinkalo a nepovedlo se mi to. Strašně šťastný chci, aby bylo to sluníčko, šťastný sluníčko.*“) Zároveň si **zahrává s představami ve vlastním světě fantazií**. Přeje si namalovat sluníčko, které disponuje lidskými vlastnostmi. Za pozornost stojí, že sluníčko je vlastně její maminka, kterou dívka takto oslovuje, a bez jejího komentáře bychom to stěží věděli: „*A to je moje maminka, když spinká. Já jí taky říkám sluníčko.*“ Od začátku má Magda jasnou představu, co bude tím označovaným a podle toho tvořila označující a moc dobře si tento vzájemný vztah uvědomovala. Zobrazení sluníčka by se taky dalo chápat v rovině **symbolizace**.

Zajisté lze uvažovat o zobrazování **osobně zajímavého tématu** v podobě antropomorfismu a kreslení **symbolů**. Sluníčko je maminka, má lidské vlastnosti a i když se ze začátku obrázek nepovedl, po několika **opakováních** se dostavilo plánované zobrazení. Opakování varianty objektu se vyskytlo v tvorbě v podobě zobrazení dvou identických srdíček a sluníček s malou obměnou, v podobě nakreslených mraku, kde z jednoho prší a z druhého ne a i když jde pravděpodobně o funkční slast z opakování pohybů, kde dosahuje postupně kreslený předmět vylepšenou verzi sebe sama, je potřeba myslet i na psychoanalytické pojetí prožitku a tendenci k nutkavému opakování.

Magda má všeobecně v oblibě vyrábění, vystřihování a lepení obrázku a dokáže se do této činnosti zcela pohlít. I v tomto případě používá u svého tvoření **jiné pomůcky**, než jsou jenom pastelky, tužky nebo fixy, konkrétně si užívá manipulaci s nůžkami a lepidlem, kde můžeme vysledovat rovněž užívání si **funkcí těchto předmětů**. Z grafomotorického hlediska, stojí za zmínku způsob sdělení, pro koho byl původně obrázek určen. Magda **napsala** na druhý obrázek slovo mámaamamk a i když to není úplně správně, první půlka slova je jasná všem.

Komunikace s dospělým přineslo Magdě velké potěšení. Dokonce výzkumníkův zájem o její tvorbu změnil její původní záměr věnovat kresbu mamince. **Darování** obrázku mamince však nezavrhl úplně, jelikož se rozhodla namalovat pro ní jiný obrázek. Kromě výzkumníka **komunikovala** Magda ještě s paní asistentkou, když se jí zeptala, jak se jí líbí její obrázek. **Pochvalné hodnocení na její adresu** jak od paní asistentky, tak od kamarádky Zity ji zajisté zvedlo sebevědomí a přineslo radost. Při tvorbě Magda kromě komunikace s dospělým taky **komunikuje sama se sebou**, když si zpívá: „*A to si vystřihnu a pěkně nalepím. Taky nalepím, lá, lá, lá, lá, taky nalepím. Ted'ka vystřihnu sluníčko, vystřihnu sluníčko, taky sluníčko, taky sluníčko.*“ Její komunikaci lze vnímat jako popisnou, kde si pomocí **prozpěvování** říká, jaký krok v rámci tvorby provede jako další ale zároveň si toto tvoření patřičně užívá. V rámci prozpěvování vyjadřuje **náklonnost a své city** k mamince, taky prostřednictvím vyrobení srdíčka jako **symbolu lásky**, který maluje i pro výzkumníka, čímž mu sděluje svoje sympatie. **Vyjádření emocí** se projevuje taky prostřednictvím citoslovcí v tomto případě vyjadřuje zaujetí kresbou a překvapení, že dívka zapomněla namalovat, co chtěla („*Jééééé, a to jsem chtěla namalovat domeček, ale už se mi tady nevejde, tak namaluji maličkej.*“)

Archetypy: strom, slunce, duha, mraky déšť, dům, srdce

Souhrn

Magda po vyzkoušení několika různých aktivit, které ji nepřinesli nikterak uspokojení, si nakonec vybírá kreslení. Již na začátku tvorby má jasnou představu, co a pro koho bude malovat. Hlavním motivem je vytvořit obrázek pro maminku a zároveň zobrazit maminku v podobě sluníčka. Jelikož po čase mění názor a obrázek původně malovaný pro maminku, věnuje mně, rozhodne se malovat symbol srdce vyjadřující svojí náklonnost přímo. Magdě přinesla radost samotná tvorba, kde si užila nejedno potěšení, tak i výsledný produkt, který byl pochválen jak její kamarádkou, tak paní asistentkou.

Magda – Kresba č.1

Magda – Kresba č. 2

Magda – Kresba č. 3

Magda – Kresba č. 4 (vyfoceno mobilem)

Příloha 4 - Pozorování dětské spontánní kresby 4

Datum: 12. 12. 2018

Účastníci: Alex, Kryštof

Alex (5; 2)

Kresba patří mezi jeho oblíbené činnosti, podle paní učitelky však nejraději kreslí jenom roboty. U kresby se dokáže soustředit, je pečlivý a dokáže pilně pracovat. Je velice inteligentní. V kolektivu na sebe rád strhává pozornost.

Kryštof (5; 4)

Kryštof je zvědavý a když se nadchne pro nějakou činnost, dokáže u ní dlouho a soustředěně vydržet. Rád si hraje s různými stavebnicemi a puzzlemi. Po osobnostní stránce je spíše introvertní povahy. Kreslení nepatří zrovna mezi jeho oblíbené činnosti.

Popis situace:

Po poledním odpočinku přicházím do školky, usedám ke stolečku a čekám na malé chtivé tvůrce. Děti mají dobrou náladu, ve školce se řeší blížící se Vánoce a všichni se těší. Přichází ke mně dvojice kamarádu Alex a Kryštof. Berou si papíry ze skříňky a pustí se do kreslení. Jako první promluví Kryštof : „*Nakreslím domeček,*“ řekne bere si pastelku a kreslí dům doprostřed papíru. Vedle domu kreslí panáčka, načež zareaguje Alex: „*To je panáček jo, a kde má kalhoty?*“ zeptá se kamaráda. Kryštof odpovídá: „*To je čarovný přece.*“ Alexovi to nedá a ptá se dál: „*No a kdo je ten panáček?*“ Kryštof odpoví: „*Ten panáček? To je trpaslík.*“ Alex nereaguje, maluje modrou pastelkou na sebe koule, pak se obrací na Kryštofa a ukazuje na svoji kresbu: „*To je holka sněhulák.*“ Kryštof se zatváří udiveně. Alex pokračuje: „*Co na to tak koukáš Křištofku. Učeš si ty vlasy. Zítřka tě chci vidět učesanýho. Prosím tě. Jo?*“ Povídá směrem ke kamarádovi a prohrabuje se mu jeho dlouhou kšticí. Kryštof na to nic neříká, pokračuje dál v kreslení. Alex povídá : „*Je to holka sněhulák, nakreslím jí kytičku, aby jsme věděli, že je to holka sněhulák.*“ řekne a namaluje na levou stranu sněhulákovi vedle hlavy kytku. Kryštof se soustředí na svoji kresbu a povídá sám pro sebe: „*To nepatří tohle, ten trpaslík bydlí v tom domečku. Ta modrá bude jako, že to je bílý. To modrý je jako bílý.*“ povídá a vybarvuje modrou pastelkou okná v domě. Přichází k nám Wiliam a zpívá vánoční písničku Jingle Bells. Kryštof se na něj ani nepodívá a zařve: „*Tichóóóó, tichóóóó.*“ A zacpává si uši. Mezitím si Alex povídá sám pro sebe: „*Kde je červená? Ještě udělám srdíčka.*“ Kryštof vstává, odnáší si obrázek do skříňky, stihnu se

ho zeptat jestli si mohu obrázek vyfotit. Zakývá hlavou, že ano. Obrázek si vyfotím, Kryštof si ho odloží do skříňky a utíká do herny. Mezitím ke stolečku přišla další kreslení - chtivá skupinka dětí. Přisedli si, nevšímaje si Alexa, který po sobě uklízí pastelky, vstává a taky si bere obrázek sebou. I jeho se zeptám zdali si mohu jeho dílo vyfotografovat. Řekne, že ano, pak si kresbu odloží do skříňky a utíká za Kryštofem do herny. Já si sedám zpátky ke stolečku, kde už začínají nově přichozí děti malovat.

Rozbor

Kryštof i přesto, že sám nevyhledává kreslení, v tomto případě má dobrou náladu a ví, co bude zobrazovat. Ovlivněn tématem blížících se Vánoc se s chutí pouští do kreslení. Hlavní potěšení v daném případě je samotná tvorba. Podle Příhodovy klasifikace by si Kryštof při tvorbě mohl užívat potěšení z **fáze lineárního náčrtu**, když se prvotní obrys stabilizuje v dlouhodobějším horizontu a začíná vytvářet obecnou podobu některého rodu předmětů. Obecná podoba může být v tomto případě znázorněna ve formě domu a panáčka, není tomu však tak. Po technické stránce je zobrazen dům formou lineárního náčrtu – čtverec obsahující menší čtverec rozpůlený čarou vertikálně, horizontálně taky křížem. Trojúhelníková střecha zobrazena v liniích obsahující kulaté okno podobně rozpůlené jako okno ve čtverci. Zobrazené objekty jeví značnou disproporcionálnost, což spadá do klasifikace lineárního náčrtu. Na prvek z **realistické fáze** však dosáhl Kryštof tím, že domečku připsal individualizovanou podobu, když říká: „*Ten trpaslík bydlí v tom domečku.*“ Kdežto v lineárním náčrtu nebylo v kresbě dbáno na individualitu, nýbrž jen na rodovost předmětu, v realistické fázi specifický znak náleží zobrazenému objektu, v tomto případě je to trpaslíkův domeček. V střídmych liniích je nakreslen taky panáček, kde jedna čára značí celé tělo mimo dolních a horních končetin, které jsou taky zobrazeny čarou, taky forma lineárního náčrtu avšak panáček není ledajaký panáček, ale trpaslík - muž disponující speciálně nakresleným znakem v podobě červené čepičky ve tvaru trojúhelníka.

Dle Příhodovy kategorizace **Alexova** kresba náleží do **fáze lineárního náčrtu**. Namaloval **variace** koulí, dohromady tvořící Sněhuláka, který má individuální znak náležící právě zobrazenému objektu v podobě kytičky, což odpovídá fázi **realistické kresby**. Namalovaná kytička není jenom specifický znak oddělující objekt od jeho obecné podoby, ale také pohlavně diferencuje zobrazeného sněhuláka. Oba dva chlapci si užívají také možnosti použití **barevných pastelek**. Kryštof mohl díky pastelkám vybarvit vánoční stromeček, dům a „jakoby“ světlo v domě a zobrazit také červenou barvou čepičku trpaslíka. Alex pečlivě vybarvoval sněhuláka a taky vybarvil srdíčka, jak jinak než červenou barvou.

Oba dva kluci si dopřávají **sociální interakci**. Alex vyjadřuje **zájem o kresbu** Kryštofa („*To je panáček, jo? A kde má kalhoty?*“ nebo „*A kdo je ten panáček?*“), a Kryštof mu odpovídá, že maluje čarovného trpaslíka. Dítě v tomto období přechází z egocentrického vidění světa a snaží se pochopit pohled druhého, což v tomto případě pozorujeme spíše u Alexa, který má větší tendenci obracet se směrem ke kamarádovi. Alex se zapojuje do socializace tím, že kamarádovi ukazuje svoji kresbu („*To je holka sněhulák.*“) Možná čeká interakci směrem k jeho výtvaru. Kryštofa ale moc nezajímá co Alex kreslí, soustředí se na vlastní tvorbu a **povídá si sám pro sebe**: „*Ten trpaslík bydlí v tom domečku.*“, kde **si hraje s fiktivní identitou ve vlastním světě fantazií**. Alex si podobně jako jeho kamarád **zahrává s představami ve světě fantazií**, kde rozehrává fiktivní identitu sněhuláka - dívky. **Sám pro sebe** si povídá, že ještě namaluje červený srdíčka, které zobrazí dvakrát – jedno větší srdíčko, jedno menší – **variací objektu**.

Alex průběh kreslení proložil i **komentářem o reálném světě**, který se s větší pravděpodobností vůbec netýká tvorby, ale jeho zájmu o Kryštofovu osobu a získání jeho pozornosti, když prohlašuje na adresu kamaráda: „*Učeš si ty vlasy. Zítra tě chci vidět učenýho. Prosím tě. Jo?*“ Na toto prohlášení Kryštof nereaguje.

Alex se pokusil využít kresbu, jako nástroj pro interakci s kamarádem. To se mu nepodařilo, ale nebyl z toho nijak zvlášť zklamaný, protože kresbou vyjadřuje také svoje **vlastní představy, fantazie a emoce ovlivněné reálnou budoucností**. Kryštof se soustředil na svoji tvorbu, a i když kreslení nepatří zrovna mezi aktivity, které vyhledává, v tuto chvíli se snažil poctivě zobrazit, co měl na mysli inspirován tématem Vánoc - **zahrávání si s představami ovlivněné realitou**.

Tvorbu u obou chlapců provázela implicitní vyjádření **radosti** nad blížící se událostí, která je spojená s překvapením, očekáváním a plněním tužeb a také jejich tvorba obsahuje tradiční **symboly**, jako je vánoční stromeček, hvězda, srdce – zobrazující lásku.

Souhrn

Ke stolečku přichází dvojice kamarádu povahově rozdílných. Alex je extrovert a i když nejraději kreslí jenom roboty, pod vlivem vánoční nálady se pustí do kreslení sněhuláka. Kryštof je osobnostně introvertní a kreslení nemá nijak zvlášť v oblibě, ale nechal se rovněž jako jeho kamarád inspirovat náladou ve školce a snažil se zobrazit motiv související s vánočními svátky, podle vlastních

představ a fantazií. Zájem o kresbu druhého projevili Alex směrem ke Kryštofovi, který mu tím možná chtěl projevit náklonnost, ale Kryštof byl zaměřen pouze na vlastní tvorbu.

Hlavním motivem tvorby byla nadcházející reálná událost a s ní spojená nálada a nadšení. A to v takové míře, že chlapci, kteří se obvykle kresbě nevěnují, se snažili zobrazit různé symboly týkající se této situace. Hlavním potěšením zde zůstává samotná tvorba, ale i výslednému produktu chlapci připisovali důležitost, protože si ho oba dva šli pečlivě odložit do skřínky a nenechali ho jen tak ležet na stolečku. Pravděpodobně touží svoji kresbu ukázat rodičům, kdy očekávají nejen pochvalné hodnocení, ale také sdílení společného potěšení nad blížící se událostí.

Kryštof – Trpaslík a domeček

Alex- Sněhulák dívka

Příloha 5 - Pozorování dětské spontánní kresby 5

Datum: 12. 12. 2018

Účastníci: Zita, Zuzana

Zita (5; 4)

Zita má v třídě dvojče Viktora. Je šikovná a velice kamarádká. Často není v mateřské škole přítomna, protože s rodiči hodně cestují po světě. Ráda tancuje a cvičí gymnastiku.

Zuzana (6;2)

Zuzana je šikovná a sebevědomá dívka. Ráda maluje a paní učitelka ji popisuje jako velice vnímavou kamarádku. Je zvědavá, chytrá, pečlivá a pořádkumilovná. Velice ji baví sport, je pohybově nadaná hraje házenou v místním Sokole. Je nejlepší kamarádka se Sofií.

Popis situace

Po odchodu Alexa a Kryštofa do herny, přichází ke stolečku kreslení - chtivá děvčátka Zita a Zuzana. Zita si usedá vedle mně: „*Viš, že já a Viktor jsme dvojčata?*“ poví a ukazuje mi na bratra, který si hraje s ostatními chlapci s míčem v herně. Usměji se a odpovím: „*Ne, to jsem nevěděla.*“ Zita pokračuje: „*No jo, to nevadí. On někdy zlobí, ale někdy je i hodnej. Za chvíli půjdeme spolu domů.*“ Povídá Zita, bere si hnědou pastelku a doprostřed papíru začne malovat panáčka. Zuzana si Zity nevšímá, natěšeně poví sama pro sebe: „*Nakreslím kytičku pro mámu.*“ Bere si papír a zelenou pastelkou začne vybarvovat spodní část papíru. Pokračuje: „*Kytičkuuuuuu, sluníííčko a srdíííčko.*“ Zita mezitím fialovou pastelkou ne celkem zdařile vybarvila postavičce část těla a vlasy, odložila obrázek stranou, vzala si další papír, hnědou pastelku a začala malovat doprostřed papíru postavu. Pečlivě a soustředěně postavičce vybarvovala vlasy. Když vlasy postavičce dobarví a spokojeně si obrázek prohlíží, zeptám se: „*Co jsi namalovala?*“ Zita se na mně udiveně podívá a povídá: „*No přece sebe. To jsem jááá.*“ Odpovídám: „*Aháá. No jasně. I na tom první obrázku jsi ty, že jo?*“ Zita se podívá na první malbu a řekne: „*No jasně.*“ Zeptám se: „*Ale na tom prvním obrázku máš jiné vlasy.*“ Zita odpoví: „*No jo, fialový, a tady mám červený.*“ poví a ukazuje mi druhý obrázek postavičky. „*Aha, a proč máš na prvním obrázku vlasy červené a na druhém fialové?*“ zeptám se. Zita odpovídá: „*No, protože se mi líbí i fialový, i červený. Červený asi víc, ale i fialový se mi líbí.*“ povídá, odkládá si obrázky na stranu, bere do ruky další papír, žlutou pastelku a poví: „*A teď udělám Andělíčka.*“

Mezitím Zuzana dokončila svoji kresbu pro maminku, obrací se na mně a říká: „*Podívej, nakreslila jsem kytičku pro maminku, a sluníčko a srdíčko. Hezké, vid'?*“ Podívám se na obrázek a řeknu, že je moc hezký. Zuzana vstane a jde si obrázek uložit do skříňky, předtím si ho však stihnu vyfotit. Až uloží kresbu pro mámu do šuplíku vrací se ke stolečku, usedá tak vedle mně a zamýšleně se na mně kouká. Najednou se usměje a natěšeně říká: „*Já nakreslím tebe.*“ Usměji se: „*No dobře.*“ Zuzana zatleská a pozorně mně sleduje. Zita si nikoho nevšímá a sama pro sebe si povídá nad kresbou: „*Andělíček a Sněhulák a sněhulák.*“ Následně žlutou pastelkou kreslí Andělíčkově hvězdu na hlavě a zpívá: „*Néééésééém Vám noviny, poslouchajte, Z betlééééémskééééé krajiny, pozor dejteééé. Hm, Hm, Hm, Hm, Hm. Hm. Hm.Hm.Hm.Hm. Náááááánaááááánaááááá.*“ Zuzana už má nakreslenou postavičku, ale ještě ne vybarvenou: „*Ale já nevím, jaké máte šaty.*“ Povídá a dívá se na moje šaty. Pokračuje: „*To jsou takové růžové nebo červené?*“ povídá, bere růžovou pastelku a vybarvuje postavičce šaty. Zita má očividně hotovo, prohlíží si kresbu, podívá se na mně a řekne: „*Mám hotovo, to je pro tebe.*“ říká a podává mi kresbu do ruky. Poděkuji a zeptám se co nakreslila. „*Andělíčka a Sněhuláka.*“ odpovídá Zita. Reaguji: „*Jak tě napadlo po těch zajímavých kresbičkách tebe s krásnými červenými vlásky kreslit Andělíčka a Sněhuláka?*“ Zita se zamyslí, uklízí pastelky a natěšeně povídá: „*Těším se na Vánoce, protože přijde Ježíšek i Andělé*“:řekne, uklidí pastelky a odchází do herny za ostatními dětmi. Zuzana pokračuje pečlivě v kreslení: „*Jaký máte vlásky? Musím se podívat jaký máte boty.*“ říká a dívá se pod stůl. Pak pokračuje: „*Jaký máte, ale vlásky, to jsou takové čeveno hnědé. No dobře.*“ povídá a vybarvuje postavičce vlásky. Na obrázku je kromě postavy nakreslené i usmívající se sluníčko, kytička, tráva a mrak. Zuzana se po chvilce mlčení zeptá: „*Víte co kreslím teď?*“ Podívám se na obrázek a vidím vpravo dolu na obrázku začínající kresbičku pejska. Zuzana povídá: „*To je štěnátko. Máš pejska víš? Je to kamarádsky pejsek.*“ Reaguji: „*Moc se mi líbí, že mám pejska.*“ Najednou zvedne Zuzana hlavu od papíru, podívá se z okna naproti sobě a poví: „*Hele, venku sněží.*“ Načež se strhne ve třídě radostní euforie a děti se ze všech koutů třídy seběhnou k oknům. „*Sněží, Juchúúúúúú, Jéééééééé, Huráááááááá.*“ Ozývá se z třídy radostný jásot dětí. Zuzana se taky šla podívat k oknu, pak se vrátí a potěšeně povídá: „*Až pojedem domů, tak na nás bude sněžit.*“ Pokračuje směrem ke mně: „*Híí, víš, co jsem zapomněla? Já jsem se naučila jednu básničku.*“ Reaguji: „*Skutečně? Tak super. Zarecituješ mi ji?*“ Zuzana začne: „*Jeníček a Hanička, mají rády jablíčka. Raději však jahody, sladké dary přírody. To mně naučil táta.*“ dokončí básničku a povídá: „*Jééé, já dělám štěnáááátko a vodítka jsem zapomněla.*“, plácne se po čele, dokreslí vodítko a pak se obdivně kouká na svůj výtvar: „*Týýý, jóóóó, to bude krásny obrázek.*“ Přechází kolem Andrea a říká směrem ke Zuzaně: „*Krásny to máš Zuzí, půjdem asi spolu domů. Těšíš se?*“ Zuzana na ní reaguje: „*Jo těším. Mám hotový obrázek,*

pro tebe.“ povídá a podává mi obrázek. Poděkuji, Zuzana uklidí pastelky a odchází s Andreou do herny.

Rozbor

Zita

Podle Příhodovy klasifikace můžeme uvažovat, co se týče prvních dvou obrázku **Zity** o ne moc zdařilé **realistické kresbě**, kde znázornila objekt – samu sebe, podle vlastní představy. Kresba se může jevit jako primitivní po technické stránce, ale disponuje specifickými znaky patřící konkrétní osobě, (na obrázku prvním, má postavička vlasy fialové, na obrázku druhém červené, znázorněný objekt je existující osoba). Na druhé straně si však užívá potěšení z **fáze lineárního náčrtu**, kde zobrazuje obecnou podobu některého rodu předmětu, nikoli ještě jakkoli individualizovanou, (anděl, sněhulák – objekty představují zástupce rodu předmětu), viditelnou v třetí kresbě. Při tvorbě třetího obrázku si mohla Zita dopřát potěšení ze zvládnuté **fáze prvotního obrysu**, kde seskupila kresbu tak, aby vyjádřila ten význam, který má na mysli. Význam v tomto období kresbu předchází, když dívka povídá: „*A ted' udělám andělíčka.*“ Ve všech třech případech je jasné, jaký bude mít kresba význam, co bude tím označovaným a podle toho Zita tvořila označující. Nemusela se dobírat označovaného postupně, jak to v některých případech bývá, kdy se kreslený objekt při tvorbě teprve vyvíjí.

Když Zita odloží obrázek stranou, bere si další papír a maluje znova doprostřed papíru postavu je jasné, že jde o záměr opakování objektu. Dvě zobrazení sebe sama ji určitě poskytly potěšení z **opakování téhož**, kdy se kresba při dalších opakování zdokonaluje a mění. Dívka reprodukuje určité navyklé postupy a při kreslení této postavy sebe sama ji přináší potěšení zobrazení **různých variant**, kde nejsou objekty zcela identické.

Na otázku, co Zita nakreslila na prvním obrázku, se překvapujícím výrazem na mně dívá, jak to že jí nepoznávám. Dívka si dopřává **potěšení se zobrazení sebe sama**. Toto zobrazení může značit, že je už schopna sebereflexe, je schopna přejít od cítění k vědomí sebe a pociťuje potěšení při tomto vědomém zobrazení sebe na papír, kde, i když se jedná o reálnou osobu, její zobrazení není podle předlohy, ale podle vlastních fantazií.

Zahrávání si s představami ve vlastním světě fantazií je v tomto případě v představování si barvy vlasů, které se dívce líbí, ne kterými je skutečna obdařena její osoba. Svoji libost vyjadřuje

přímo, když říká: „*No, protože se mi líbí i fialový, i červený. Červený asi víc, ale i fialový se mi líbí.*” Jestli jde o potěšení s **používání těchto barev**, kde dívka vyjadřuje subjektivní estetický postoj vůči danému vjemu, a nebo, jde o implicitní vyjádření **sympatií a náklonnosti** k někomu, například se může jednat o mámu nebo o někoho, ke komu dívka vzhlíží, není úplně jasné. Možná jde přímo o **identifikaci** s touto osobou (nevíme jestli je fiktivní např. princezna, a nebo, skutečná, např. máma, paní učitelka) ale také může jít jenom o vyjádření **přání mít** takovou barvu vlasů, ne **být** takovou osobou, ke které pocituje Zita **náklonnost**. Můžeme říct, že u tvorby dochází k identifikaci subjektu s objektem a prostřednictvím této identifikace realizuje dívka své sebepojetí.

Kreslení pro ni bylo též příležitostí ke komunikaci, v tomto případě nikoli s vrstevníkem, ale s **dospělým o reálných skutečnostech**, kdy mi ukazuje ve třídě svoje dvojče Viktora. Co se týče komunikace, povídá si i **sama se sebou** nad kresbou, když si říká, co maluje: „*Andělíček a sněhulák a sněhulák.*“ Průběh kresby zobrazující andělíčka a sněhuláka je provázen zpěvem známé písničky *Nesem Vám noviny*. Dívka zpěvem vyjadřuje svoje **emoce** a radost a propojuje toto vnitřní nastavení s tvorbou, kde motivem zdá se býti vyjádření radostné nálady z blížících se Vánoc. Třetí kresbu s motivem Vánoc mi dívka věnuje **darem**, kresby s vyobrazením sebe sama si nechává pro sebe.

Zuzana

I přesto, že hlavním potěšením je pro Zuzanu výsledná kresba, kterou hned od začátku zamýšlela **darovat** mamince, tvorba ji také přináší potěšení a to nejedno. Dívka nakreslila jako ústřední motiv kytičku a podle Příhodovy klasifikace bychom nad výslednou kresbou mohli uvažovat jako nad kresbou **lineárního náčrtu**, ale jelikož se jedná o speciální kytku pro maminku, tak by si mohla užívat také prvků z **realistické kresby**. Tady v tomto případě zdá se býti jasná korespondence mezi označujícím a označovaným. Jedinému označujícím neodpovídá více označovaných, jde o jasný symbol květiny, která má skrytý význam v podobě vyjádření sympatií a tudíž jediné označované je vyjádřeno jediným označujícím. Na obrázku kytičky, kterou Zuzana nakreslila se setkáváme s transparentností, kdy je přes lístek květiny průhledný její lupen a barvy jsou více méně taky použity podle skutečnosti což jsou znaky z **realistické fáze**. A rovněž podle rozdělení vývoje spontánní kresby děti zřídka kdy v období lineárního náčrtu kreslí květinu.

Co se týče obratnosti, tak Zuzana si zajisté užila grafomotorické potěšení z ovládnutí **napsaní** slova, kterým sděluje význam, pro koho je obrázek určen. Vedle napsaného významu slova máma, zobrazila **motiv vyjadřující city**, kde nahoru nakreslila růžové srdíčko jako **symbol** lásky. Celá tvorba

prvního obrázku se nesla v duchu expresivního vyjádření **náklonnosti** ke své mamince, nemluvně o tom, že symbol květiny je silný archetyp.

Daná situace nabídla Zuzaně také prostor ke komunikaci. Nejprve začala **komunikovat sama se sebou**, když si řekla popisně, co a pro koho bude malovat: „*Nakreslím kytičku pro mámu. Kytičkuuuuuu, sluníííčko a srdíííčko.* a následně oslovila **dospělého** - mně , když se zeptala: „*Podívej, nakreslila jsem kytičku pro maminku, a sluníčko a srdíčko. Hezké vid'?*” Sama měla radost z vydařené kresby, kterou si pozitivně **ohodnotila**, ale pravděpodobně chtěla ujištění od dospělého pro potvrzení jejího sebevědomí.

Zuzanino celkové **emoční nastavení** je velmi pozitivní. Podaří se jí zobrazit obrázek pro maminku podle svých představ, za co obdrží **pochvalné hodnocení** , co ji určitě taky přiměje pokračovat I nadále v této činnosti.

V případě druhé Zuzaniny kresby se dívka rozhodla zapojit do procesu tvorby výzkumníka, kde zobrazuje jeho věrnou kopii („*Já nakreslím tebe.*”) a s výsledkem svého zobrazení je velmi spokojená. Obdivně pozoruje výtvar („*Týýý jóóó, to bude krásný obrázek*”), je na **sebe hrdá** a užívá si potěšení ze svých vlastních kreslicích kvalit a z **konfigurace objektů**, které prokázala při kreslení.

Podle Příhody ontogeneze by jsme mohli v tomto případě nad kresbou uvažovat jako nad **realistickou kresbou**, protože se jedná o konkrétní osobu se specifickými individuálními znaky. Nakreslená postavička je ženského rodu oblečená v šatech s culíkem na straně, a I když není po technické stránce zobrazena úplně přesně , můžeme uvažovat, že si dívka taky dopřává potěšení z již **naturalistické kresby**. Kde se snaží vyobrazit objekt podle skutečné předlohy, respektive podle modelu a jednotlivé komponenty týkající se oblečení zobrazuje **barevně tak**, jak skutečně vypadají.

V průběhu tvorby svého druhého obrázku taky dochází **ke komunikaci s dospělým**, které si v podstatě užívá po celou dobu tvoření. Ale když říká: „*Ale já nevím, jaké máte šaty. To jsou takové růžové nebo červené?*”(*skutečně maluje červené šaty*) a nebo: „*Jaký máte vlásky? To jsou takové červeno hnědé. No dobře. Musím se podívat jaký máte boty,*” , tak odpověď nečeká, je to řečnická otázka. Vystačí si sama, tím, že si taky správnou odpověď zjišťuje, když se dívá pod stůl na barvu mé obuvi. Toto vedení může poukazovat na to, že dívka je schopna dělat společnost sama sobě, že si umí poradit bez pomoci dospělého, který je přítomen a který by jí mohl poskytnout hned odpověď. - **komunikace se sebou samým nad kresbou o reálném světě.**

V komunikaci s dospělým pokračuje I tehdy, když hrdě recituje básničku, kterou jí naučil její táta. Tento projev ji zajisté přinesl ne jedno potěšení ze zvládnutí některých kognitivních funkcí jako je například učení se a zapamatování si jednotlivých slov. Zuzana prokázala, že má dobré vyjadřovací schopnosti že se umí koncentrovat na činnost, která toto vyžaduje. Básničku na kterou si vzpomněla v průběhu kreslení poukazuje na **fantazírování ve vlastním světě fantazií ovlivněné realitou**, kde kromě potěšení ze zvládnutých kognitivních dovedností, může jít taky o vyjádření **citů** ke svému otci, který jí básničku naučil.

Zuzana nad kresbou fantazíruje, že nakreslená postava vlastní pejska, takto rozehrává hru s **představami ve vlastním světě fantazií**, ale přitom neztrácí kontakt s realitou, když uvidí, že venku sněží, potěší se a **komentuje blízkou reálnou skutečnost** („ *Až pojedem domů, tak na nás bude sněžit.* ”) Finální výtvar zobrazující osobu výzkumníka se psem dostává nakonec jako dar.

Souhrn

V tomto pozorování kupodivu nedocházelo k žádné vzájemné interakci mezi zúčastněnými kreslíři. Obě dívky malovali paralelně vedle sebe, o obrázky té druhé se vůbec nezajímaly. Zuzany hlavní motivací bylo v prvním kreslícím případě nakreslit něco pro maminku a v případě druhém zobrazit existující postavu podle modelu. Při tvorbě si užila nejedno potěšení vyplývající jak ze samotného procesu tvorby, kde rozvíjí svoji kreslířskou zdatnost a vyjadřuje emoce a fantazie, tak z výsledného produktu, které se rozhodne v obou případech věnovat darem. Zita v průběhu tvorby fantazírovala ve vlastním světě fantazií, kde zobrazila sebe s pravděpodobnou identifikací k někomu ke komu vzhlíží.

Zita obrázek č. 1

Zita obrázek č. 2

Zita obrázek č. 3

Zuzana - obrázek č. 1 - obrázek pro maminku

Zuzana obrázek č. 2 - obrázek výzkumníka

Příloha 6 – Pozorování dětské spontánní kresby 6

Datum: 19. 3. 2019

Účastníci: Eliáš, Vilík

Eliáš (5; 6)

Eliáš vyrůstá v úplné rodině. Je velmi komunikativní, přátelský, v kolektivu je aktivní, hlasitý, paní učitelka ho často napomíná. Nedělá však nic zlomyslného, jenom si hraje hlučněji než ostatní děti. Paní učitelka tvrdí, že rodiče se mu hodně věnují, navštěvují spolu galerie, muzea, chodí na výlety a věnují se sportovním aktivitám.

Vilík (5;1)

Vilík je rád středobodem pozornosti, je hyperaktivní, s každým se pořád o něčem dohaduje. Má rád společnost, je extrovertní, co se týče činností, které vyžadují pozornost, dlouho u nich nevydrží. Paní učitelka o něm tvrdí, že je trochu rozmazlený.

Průběh kresby

Třidu jsem navštívila v dopoledních hodinách, sedla si jako obvykle k jednomu ze stolečku. Po chvíli čekání si přisedl Eliáš s Vilíkem. Vilík promluví jako první: „*Já udělám kopec a nad ním duhu*“. Bere si papír, zelenou tužku a pustí se do kreslení. Eliáš mezitím přemýšlí, bere si taky zelenou tužku a začne malovat. Vilík povídá: „*Eli, já mám toho víc vybarveného než ty*.“ Eliáš povídá: „*Já teď kom udělám hřiště, já udělám takový to, jak to musíš přeručkovat*.“ Eliáš se dívá na Vilíka a ukazuje mu na obrázku kresbu tyčí a koulí. Říká: „*Podívej se na mně. Tady jsou schody a to je na hřišti, víš kde ne?*“ ptá se Vilíka. „*Jo, jo*“ :odpovídá Vilík. Dále pokračuje Eliáš zamyšleně: „*Ono to je, odtud dolů. Tak, tak, tak, tak*.“ Maluje postupně schody a pokračuje: „*Jo, vím co, klouzačka by se hodila*.“ Řekne, bere si pastelku a maluje klouzačku vedle schodů. Vilík se soustředí mezitím na svoji kresbu a říká: „*Já dělám kopec na vodě. Velký kopec to bude*.“ Eliáš povídá: „*Tady je houpačka, se chytneš a houpeš se, a houpeš. Jo, a udělám déšť, aby vznikla duha. Mraky taky. A teď bude duha, aby vznikla duha, prší a svítí sluníčko*.“ Nejdříve Eliáš maluje modrou oblohu, pak déšť a nakonec duhu, která je nad prolézačkou. „*Sluníčko nesmím zapomenout. Modrá, žlutá, zelená. Jo a ještě fialovou. A hotovo*.“ Řekne Eliáš, namaluje sluníčku obličej, vstává od stolečku, zeptám se ho: „*Mohu se podívat?*“ Eliáš odpovídá: „*Ano, můžeš*“ Pokračuji: „*Řekneš mi, co jsi namaloval?*“ Eliáš: „*Hřiště,*

kde si chodím hrát. Je tam takový to, jak se sportuje.“ Ptám se dál: „*Chodíte tam ze školky?*“ Eliáš: „*Ne, ne. Někdy, když jdu po „o“ (po obědě domů) tam jdu s mámou, potkáme tam i Vilíka, ale jenom někdy. Víš, kde to je?*“ Odpovídám: „*Nevím, tady blízko školky?*“ Eliáš: „*No, tam nahoře.*“ Ptám se: „*Myslíš to hřiště v parku vedle restaurace?*“ Eliáš souhlasí: „*Přesně to, tam nahoře.*“ Dopoví, pak vstane a jde si hrát do herny. Stihnu se zeptat: „*Mohu si nechat obrázek?*“ Eliáš odpovídá: „*Jasně.*“ Po celou dobu našeho rozhovoru s Eliášem seděl vedle Vilík a maloval svoji kresbu. Když dokončil obrázek, seděl tiše a prohlížel si obrázek. Zeptám se ho: „*Máš hotovo?*“ Vilík odpovídá: „*Ano.*“ Pokračuji: „*A povíš mi, co jsi namaloval?*“ Vilík: „*Kopec a duhu.*“ Ptám se dál: „*A jak tě to napadlo?*“ Vilík: „*Nevím, prostě tak.*“ Povídá a vstává ze židle, odchází taky do herny, nechá kresbu na stolečku, tak si ji uložím do desek k ostatním kresbám. Ostatní děti zvolá paní učitelka na kobereček. Sedím tiše vzadu, pozoruji třídu a děti.

Rozbor

Na první pohled by se mohlo zdát, že **Vilíkův** obrázek patří do vývojové fáze črtací experimentace, kde chlapec pouze experimentuje s jednotlivými tahy i s barvami a grafické objekty nic nezobrazují. Experimentace s jednotlivými **barvami** je zde patrná, pomocí nich Vilík **zaplní celou plochu papíru**. Velké obloukovité tahy směrem vzhůru několikrát opakované nejsou ale znázorněné náhodně, mají svůj význam. „*Já udělám kopec a nad ním duhu*“, říká Vilík a my podle toho víme, co zamýšlí zobrazit. Kdyby toto nesdělil a podíváme se na výsledný obrázek vidíme abstraktní konfiguraci. Konfigurace něco zobrazuje, není to jenom samotné čárání bez významu nebo zkoušení funkcí barev. Proto uvažujeme podle Příhodovy klasifikace o potěšení vyplývající z **fáze prvotního obrysu**. Vilík při opakování črtu seskupuje kresbu tak, aby vyjádřil ten význam, který má na mysli. („*Já dělám kopec na vodě. Velký kopec to bude.*“) Při tomto seskupování jednotlivých oblouků dochází k opakování jednotlivých variant, kdy takovým seskupováním vzniká celek.

Vilík dosáhl na prvky z počátku **lineárního vývojového gradientu**, tím, že zobrazil hlavní znaky zobrazovaného předmětu, jeho obecnou podobu a to co o daném předmětu ví. Kreslí nějaký kopec, nikoliv konkrétní a barevné zobrazení taky neodpovídá realitě. Duha di sponuje ve skutečnosti úplně jiným barevným spektrem. Uvažujeme o dílčím potěšení, kdy chlapcovi přináší radost **možnost zaplnění celé plochy papíru**. K zabarvení plochy využívá **opakování** oblouků podobného tvaru, tedy varianty grafického útvaru.

Podle Příhody klasifikace **Eliáš** namaloval hřiště, které je specifické a konkrétní, jedná se o sportoviště v parku, kam chodívá s mámou, což odpovídá fázi **realistické kresby**. Na sportovišti zobrazil několik jednotlivých objektů - schody, klouzačku, houpačku, které se tam skutečně nacházejí, ale Eliáš je zobrazil podle vlastní představy. Zobrazil také skutečnou situaci, která nastane když svítí slunce a prší a to, že vzniká duha. Tuto situaci se snaží barevně zobrazit co nejvěrněji. - **potěšení z použití barev**

Daná situace nabídla oběma chlapcům prostor ke **komunikaci**, která se spíše nežli k sociální interakci mezi dvěma dětmi vztahuje k jejich samotné tvorbě. Případy, kdy chlapci spolu vzájemně komunikovali byly dvě. První z nich je, když si Vilík všimne že Eliáš nevybarvuje celou plochu podobně jako on („*Eli, já mám toho víc vybarveného než ty.*“) a druhý případ, kdy Eliáš ukazuje Vilíkovi místo, které kreslí s domněním, že kamarád pozná, co je na obrázku zobrazeno („*Podívej se na mně. Tady jsou schody a to je na hřišti, víš kde ne?*“), což Vilík poznává, přece si tam spolu občas chodí hrát. Můžeme vidět, že v těchto dvou kreslících případech se projevuje egocentrické myšlení a neschopnost dívat se na svět očima druhého. (Vilík povídá: „*Eli, já mám toho víc vybarveného než ty.*“ Na co Eliáš odpovídá: „*Já teď kom udělám hřiště, já udělám takový to, jak to musíš přeručkovat.*“) Vilík si možná myslí, že Eliáš bude taky vybarvovat celou plochu, což on nedělá. Spíše než vzájemná interakce mezi sebou, jim poskytuje potěšení a vedení povídání si pro sebe sama. Zájem o kresbu toho druhého neprojevují a spíše mluví o své vlastní zkušenosti, kterou zobrazují.

Oba dva chlapci **komunikují sami se sebou nad kresbou**, přičemž si **zahrávají s představami ovlivněné realitou** – Eliáš ovlivněn hřištěm, kam si chodí hrát a Vilík přírodními objekty, které se snaží zobrazit.

Pro oba je poněkud snazší komunikace se sebou samotným. Eliáš buď komunikuje popisně a říká si, co bude malovat jako další objekt a které pastelky k tomuto zobrazení použije („*Jo, a udělám děšť, aby vznikla duha. Mraky taky. Sluníčko nesmím zapomenout. Modrá, žlutá, zelená. Jo a ještě fialovou.*“), když kreslí schody („*Ono to je, odtud dolů. Tak, tak, tak, tak.*) ukazuje co již nakreslil („*Tady je houpačka, se chytneš a houpeš se, a houpeš.*“) **tak si sám pro sebe fyzicky ukazuje**, jak se cvičí na konkrétním stanovišti. Užívá si potěšení z vlastních úvah, které říká na hlas. Při zobrazování si představuje, prožívá a připomíná, co všechno může provádět na hřišti. V daném případě pak stojí za úvahou, že Eliášovi přináší radost **kinestetické potěšení**, kde si dobře pamatuje a představuje věci se kterými by mohl manipulovat.

Za úvahu jistě stojí i potěšení z **osobně zajímavého tématu** v obou kreslicích případech. Eliáš zobrazuje místo, kam si chodí hrát a je patrné, že toto místo má v oblibě. Vilík využívá k zobrazení zamýšleného objektu barevné spektrum, kterým zaplní celou plochu papíru.

Souhrn

V tomto pozorování byla hlavním potěšením pro oba dva chlapce samotná **tvorba**. O finální výkresy nejevili nikterak zájem. Oba dva chlapci komunikují sami se sebou nad kresbou, přičemž si zahrávají s představami ovlivněné realitou – Eliáš ovlivněn hřištěm, kam si chodí hrát a Vilík přírodními objekty, které se snaží zobrazit. U Eliáše se vyskytlo zajímavé potěšení a to kinestetické, kde si představuje, jak se věnuje sportovním aktivitám na konkrétním hřišti. Nejvíce druhů potěšení tudíž bylo vypořádáno z kategorie obratnosti při kompozici objektu a manipulace s objektem směrem k fyzickému světu.

Vilík – Kopec a duha

Eliáš – Hřiště

Příloha 7 - Pozorování dětské spontánní kresby 7

Datum: 26. 3. 2019

Účastníci: Seržo, Jenda

Seržo (5;7)

Seržo rád maluje, vybarvuje je vnímavý tichý a pečlivý až puntičkář. Vše musí mít hezky uklizeno, oblečení poskládané, v jeho šuplíku jsou pastelky a pomůcky pěkně uložené. Mezi dětmi je jeho pozice spíše podřízena a je lehce ovlivnitelný.

Jenda (5;8)

Jenda je podle paní učitelky nejchytřejší z kluků. Rád vyrábí věci z různých předmětů, je moc šikovný. Má velmi dobře rozvinutou verbální stránku, dokáže se soustředit a pilně pracovat. Velmi ho baví tělocvik a vše co souvisí se sportem. Ve volném čase se učí hře na klavír.

Popis situace

V průběhu dopoledního programu v mateřské škole přichází Jenda ke stolečku, bere si papír a pastelky. Ostatní děti si hrají v herně. Jenda sedí sám, kreslí si. Jako první nakreslí ženskou postavu, kterou pečlivě vybarvuje, následuje postava mužská a postupně kreslí jednu kytičku vedle ženské postavy, druhou kytičku vedle mužské postavy. Jako poslední maluje usmívající se sluníčko. Ke stolu přichází Seržo a promluví na Jendu: „*Jendo, co to máš? Vypadá to jako, jako, já nevím, ale srdíčkové oči?*“ Jenda se usmívá: „*Ano, nakreslil jsem maminku a tatínka.*“ Seržo se směje: „*A jaký má to oko, to sluníčko?*“ Ukazuje na čárku nakreslenou na slunci. Jenda se stále směje: „*Vždyť mrkááááá.*“ Seržo se přestane smát a uznale řekne: „*Dobrýýý.*“ Seržo si bere papír a pastelky a přisedá si ke stolečku vedle Jendy. Maluje zelenou trávu a na ní postavu. Vedle postavy kytičku. Povídá si sám pro sebe nad kresbou: „*Udělám žlutý slunce a vybarvím to.*“ Jenda se podívá, co kreslí kamarád a povídá: „*Malý chlapeček jde na procházku sám? Nebo mu nakreslíš i rodiče?*“ Seržo mu odpovídá: „*To není chlapeček.*“ Prohrabuje se pastelkami, když v tom si všimne, jak si hrají holky v herně a promluví na ně: „*Holkyyyyy, co děláte, strílí se míčem a ne plyšákama.*“ Děvčata si ho nevšímají, on pokračuje v

kreslení. Jenda už svůj obrázek dávno dokončil, sedí a kouká se, co maluje Seržo. Ten se podívá na Jendovu kresbu a všimne si: „*Fialový šaty?*“ Jenda reaguje: „*Fialový šaty taky existují*“, a pokračuje: „*Moje máma mi dovolí tablet dnes na celý den.*“ Seržo reaguje: „*To je super, to máš dobrý.*“ K Jendovi přiběhne Vilík a říká mu: „*Jendo, máš to moc hezký.*“ Chlapec poděkuje a chystá se odejít. Zeptám se ho: „*Jendo povíš mi něco o obrázku, který jsi namaloval?*“ Jenda povídá: „*Nakreslil jsem tatínka a maminku.*“ Pokračuji: „*Jak tě to napadlo?*“ Jenda: „*Chtěl jsem nakreslit maminku a tatínka, protože je mám moc rád.*“ Povídá stydlivě, vstává od stolečku a jde si hrát s Vilíkem do herny. Obrázek nechává na stolečku. Seržo se nenechá rušit a dokončuje svoji kresbu: „*To není žádný chlapeček, to jsem já.*“ Povídá si sám pro sebe, nechává taky obrázek na stolečku a běží za Vilíkem a Jendou do herny.

Rozbor

Hlavním potěšením byl v případě Jendy **samotný proces tvorby**. O výslednou kresbu se nezajímal, nechal jí jen tak ležet na stole. Chlapec měl jasnou představu, co chce kreslit, a také to kreslil. Ústředním motivem jsou lidské objekty – jeho rodiče.

Podle Příhodovy klasifikace vývoje spontánní kresby si **Jenda** užívá potěšení se zdokonalení motoriky vyplývající z fáze **realistické kresby**. Snaží se reálně zobrazit objekty, podle vlastních představ o této realitě, vyjadřující subjektivní vztah k objektům. Maluje maminku a tatínka, skutečné konkrétní osoby se specifickými, konkrétními znaky. Diferencuje muže a ženu a tyto jednotlivé postavy obléká, muže - tátu do kalhot a ženu – maminku do šatů. Postavy nejsou zobrazeny jenom v středních liniích, nebo formou elipsy, jak to většinou bývá u dětí tohoto věku, jednotlivé proporce jsou zobrazeny technicky velmi zdatně. Lidské postavy mají nakreslené trupy, krky a dokonce mají na ruce přesný počet prstů, jaký lidé ve skutečnosti vykazují. Podle Příhodovi klasifikace se znázornění trupu a krku dětí vyvíjejí dlouho, někdy i v případě, kdy už jsou ve vývoji spontánní kresby ve fázi naturalismu. A to z důvodu, že toto zobrazení nepovažují za užitek nejdůležitějším faktorem. U Jendy tedy uvažujeme o **naturalistické kresbě**, kdy se kreslení stává fenomenalistickým, tudíž líčí předmět nebo dej toliko, jak se jeví. V tomto případě znázornil Jenda oběma rodičům místo skutečných očí srdíčka, které podle něj vyjadřují vzájemnou lásku rodičů a nebo lásku k synovi. Rty jsou nakreslené způsobem jako, že si posílají postavy polibek a nebo posílají polibek Jendovi. Takto chlapec vidí své rodiče a snažil se to, co nejlépe zobrazit. Vypadá to tak, že mezi označovaným a označujícím byla v tomto případě jasná korespondence. Jenda ví, jaký bude mít kresba význam, co je označovaným a podle toho

tvoril označující. S kresbou si dal mimo jiné velkou práci, jednotlivé objekty, či už jde o postavy, kytičky, nebo sluníčko jsou pečlivě vybarveny. Potěšení z **používání barev** je zde zřetelná. Dalo by se uvažovat, že se jedná o naturalistickou barevnou věrnost spíše než o dekorativní zobrazení.

Nad výslednou kresbou Jendy můžeme uvažovat také jako nad potěšením z **osobně zajímavého tématu**, kde si při zobrazování **zahrává ve vlastním světě fantazií, tyto fantazie jsou však ovlivněné reálně existujícími osobami**, jeho nejbližšími. K obou postavám nakreslil spravedlivě stejně identickou kytku, kde se nejedná o variantu objektu, ale o **opakování téhož**. Chlapec zobrazil dva milující se rodiče, sám sebe ale vynechal. Možná jim chtěl dopřát soukromí a možná se identifikoval do sluníčka, které na nás mrká. Každopádně jim tímto způsobem vyjadřuje svoji **náklonnost**, a to říká explicitně („*Chtěl jsem nakreslit maminku a tatínka, protože je mám moc rád.*“).

Jenda se nezačal věnovat kresbě, aby mohl zapříst s někým sociální interakci, ale když přichází k němu kamarád, který se ho na kresbu ptá, tak mu odpovídá. Seržo, který se na začátku směje, že rodiče mají místo očí srdíčka („*Jendo, co to máš? Vypadá to jako, jako, já nevím, ale srdíčkové oči?*“), tak nakonec **uznale** kamarádovi **pochválí** výstižně zobrazené mrkající slunce. Jenda si užívá **pochvalné hodnocení** („*Jendo, máš to moc hezký.*“), také od kolemjdoucího Vilíka. Seržo je v tomto případě aktivní a jako první začne **komunikovat s vrstevníkem**, kde se snaží pochopit význam srdíčkových očí. Po vysvětlení, že Jenda maluje maminku a tatínka, to chápe, jelikož se dá **symbolu** srdce porozumět jako **motiv vyjadřující lásku**. Chlapcovi se technicky dobře zvládnutá kamarádova kresba líbí natolik, že ho to přiměje se pustit do kreslení taky.

U **Serža** byla také zdrojem potěšení samotná tvorba. Podle Příhodovy klasifikace si užívá potěšení z **realistické fáze**. Nechává se inspirovat kamarádem, kdy nejen **opakuje motiv kytky**, ale vypadá to tak, že i postavu se snaží vyobrazit podobně, jak to udělal Jenda. Možná zjistil, že postava se dá technicky zobrazit líp, než jenom v střídmych liniích a pokusí se nakreslit touto formou sebe samého. Postavě nakreslil krk, ale neznázornil mu trup, rovnou z krku se táhnou dvě dvojrozměrné nohy. V jeho tvorbě některé prvky dosáhli na fázi z realistické kresby, pořád ale obsahuje znaky, patřící do **lineární fáze**. Jde o značnou disproporcionalnost, kde květina je skoro stejně velká jako postava, což je znak, který se kupříkladu v kresbě Jendu nevyskytuje.

Seržo maluje sám sebe, dozvídáme se to, když mluví („*To není žádný chlapec, to jsem já.*“)
To si však povídá jenom sám pro sebe, až když u stolečku nikdo není. Lze uvažovat, že chlapci přineslo
potěšení se zobrazování „Já“ sebe, tudíž si zahrává s představami, které jsou ale ovlivněné realitou.

Seržo **komunikuje sám se sebou nad kresbou**, když říká popisně, co bude malovat.
(„*Udělám žlutý slunce a vybarvím to.*“) Jenda, který už dávno svoji kresbu dokončil, zůstává sedět a
pozoruje kamaráda. Jeho kresba vypadá dost podobně, nakreslil skoro stejnou kytku, akorát vyměnil
barevně lupeny a vnitřek kytky a nenakreslil rodiče, ale chlapce. Což je celkem zajímavé, že v případě
první kresby jakoby na kresbě chyběl chlapec, kterého nakreslil Seržo na obrázku druhém, ale pro
změnu na obrázku druhém nejsou rodiče, které zobrazil Jenda. Jenda rozehrává příběh nad obrázek
Serža, když povídá („*Malý chlapec jde na procházku sám? Nebo mu nakreslíš i rodiče?*“) Rozehrává
svůj vlastní příběh, protože je možné, že Seržův panáček vůbec není na procházce, ale Jendovi rodiče
asi ano.

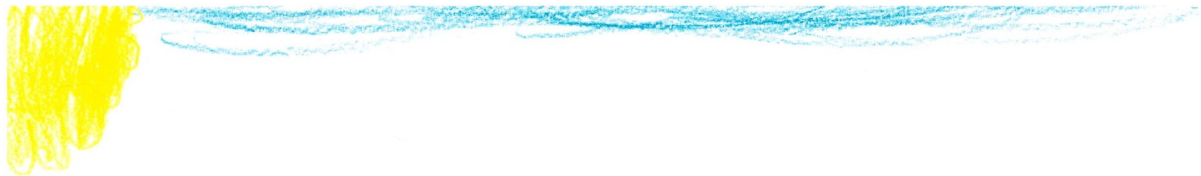
Místem jakoby ale Seržovi vadilo, že Jenda ho pozoruje při kreslení, a tak se snaží odvést
kamarádovu pozornost od své kresby směrem k jeho kresbě, když komentuje barvu šatů nakreslené
ženy na obrázku Jendy. Ten se nenechává vyvést z míry a tuto interakci prohodí komentářem o **blízké
budoucnosti** („*moje máma mi dovolí tablet dnes na celý den.*“), která se nevztahuje k samotné tvorbě.
Dá se říct, že oba dva chlapci spolu v průběhu kresby vzájemně komunikují o tom, co znázorňují v
rámci kreslení, ale také tuto komunikaci prohodí skutečnostmi dějící se v reálném světě.

Souhrn

Jenda začal malovat u stolu sám soustředěně s vnitřní motivací, směřující k zobrazení svých
rodičů, kterým chtěl tímto způsobem projevit svoji náklonnost. Sociální interakce nebyla důvodem
proč se této činnosti začal věnovat, avšak Seržovi, který přichází za kamarádem a uvidí co maluje,
přinesla jak komunikace, tak Jendova tvorba popud k malování. Oba dva v průběhu tvorby vzájemně
komunikují hlavně o svých kresbách. Jenda si užíval při kreslení radost vyplývající ze zdokonaleného
grafického pohybu, který ovládá bravurně. Z pohledu dospělého jde v jeho případě o velmi zdařilou
kresbu, která působí na pozorovatele harmonickým dojmem. Jenda uvědomující si svoji kreslíci
zdatnost pozoruje sebevědomě kamaráda Serža, který se snaží zobrazit samého sebe inspirován
výtvořem Jendy. Oběma chlapců přinesl samotný proces tvorby nejedno potěšení. Finální výtvořy pro
ně důležité nebyly, pro dokončení kreslení se o ně nezajímali.

Jenda

Seržo

Příloha 8 - Pozorování dětské spontánní kresby 8

Datum: 28. 3. 2019

Účastníci: Andrea, Nikola

Andrea (5;7)

Andrea pochází z Ukrajiny, mateřskou školku navštěvuje od svých tří let. Podle paní učitelky patří mezi méně šikovné děti, bude mít za jisté odklad školní docházky. Její pracovní tempo je pomalé, její silnou stránkou není ani verbální vyjadřování, avšak zpívat umí moc hezky. V kolektivu se ale projevuje jako dominantní a panovačná.

Nikola (5;9)

Vyučující ji popsala jako méně oblíbenou v kolektivu, protože si pořád na něco stěžuje a s každým se hned pohádá. Školku navštěvuje od tří let. Osobnostně je Nikola spíše extrovertní. Ráda na sebe v kolektivu strhává pozornost. Snadno se však urazí a hned utíká "žalovat". Její rodiče pocházejí z Ruska a ona se tam taky narodila.

Popis situace:

Brzy ráno přicházím do školky, povídám si s paní učitelkou. Ve třídě je pouze pár kluků a ti si hrají v herně. Postupně přichází další děti, mezi nimi Andrea a Nikola, které společně usedají ke stolečku. Berou si papíry, pastelky a jako první začíná kreslit Andrea: „*Budu malovat domeček pro princeznu.*“ Říká a bere si hnědou pastelku a kreslí hrad: „*To je dům Elzy.*“ Řekne po chvíli malování a pak si vezme modrou pastelku a začne ho vybarvovat. Reagují: „*To je z té pohádky Ledové království?*“ Poznám to podle jména princezny. Andrea odpovídá, že ano a dál pokračuje v kreslení. Jako další, když dokončí hrad, maluje panenku na levé straně papíru. Povídá: „*To je Elza, udělám ji copánek.*“ Mezi tím si Nikola bere papír a začne malovat. Andrea si začne zvesela prozpěvovat: „*Jaro dělá pokusy, vystrkuje krokusy. Dříve než se vlády chopí, vystrkuje periskopy. Než se jaro osmělí, vystrkuje podběly. Ty mu asi dolů hlásí, čerstvé zprávy o počasí...*“ Nikola si bere černou pastelku,

začíná kreslit jako první velkou kouli uprostřed papíru a obrací se na kamarádku: „*Já mám tu melodii na pianinu.*“ Andrea si jí nevšimá a vrací se zpět ke své kresbě: „*Tak, a teď musím namalovat Annu.*“ říká a maluje další panenku na pravou stranu papíru. Pokračuje sama pro sebe: „*Mám ráda tu pohádku, ale už na ní nekoukám.*“ Nikola se zapojuje: „*Já mám taky ráda tu pohádku, ale nebudu teď kreslit Elzu, ale zajíčka.*“ Andrea se po chvilce tichého malování podívá na Nikoly obrázek: „*Hezký zajíček.*“ Povídá a dál pokračuje nad svojí kresbou: „*Moje Elza zpívá. Jak se jmenuje jen ta písnička?*“ Chvilí přemýšlí a začne: „*Šla Nanyňka do zeli, do zeli, do zeli, natrhala lupení, lupeníčka. Přišel na ní Pepíček, rozšlapal ji košíček.*“ Nikola na ní kouká: „*Ale to není písnička z Ledového království.*“ Andrea se na ni obrací a odpovídá: „*Já vím, já zpívám jinou.*“ Pokračuje ve zpěvu tentokrát s písničkou - Pod naším okýnkem: „*Pod naším okýnkem, rostou tam dvě lůže, pod naším okýnkem roste tam štěp, jsou na něm jablíčka, tihá je Ančička, jsou dobrá jsou sladká, jsou jako med.*“ Nikola ukončuje kreslení zajíčka, uklízí pastelky a obrací se na mně: „*Toto je zajíček a je pro Vás, můžeš prosím tady napsat svoje jméno, tady dolů, vedle mého jména?*“

„*Ano, určitě.*“ Odpovídám a беру si pastelku, abych se podepsala.

„*Tady ještě udělám smajlíka.*“ Bere si papír zpátky a nakreslí ještě zelenou pastelkou dolu na papír dvě usmívající se hlavy. Po dokončení kresby zůstává Nikola sedět vedle Andrei a pozoruje ji. Andrea taky ukončuje kreslení, uklízí pastelky: „*Namalovala jsem Elzu a Annu, chtějí přijít domů, ale nemůžou, protože je všude led.*“ Odpovídám: „*Všude led? Tak to bylo i v té pohádce, že jo?*“ Andrea se zamyslí: „*Ano, ale víš co? Udělám teď tebe.*“ Řekne , odloží kresbu s Annou a Elzou stranou, bere si jiný papír, hnědou tužku a pustí se do malování panenky. Nikola stále sedí vedle Andrei a povídá: „*My jsme kamarádky. Jak budeme babičky, budeme pořád ještě kamarádky.*“ Andrea vybarvuje panence šaty červenou pastelkou a povídá: „*No to jóóóó, budeme chodit tady do parku na procházky.*“ Nikola komentuje kresbu: „*Hezky to děláš Andi, moc se mi to líbí.*“ Andrea jí odpovídá: „*Že jo, mně se to taky líbí, paní učitelka si je podobná tady.*“ (stávalo se někdy, že děti mně oslovovali paní učitelka) „*A srdíčko ji udělám a kočičku. Podívej*“ Ukazuje mi na obrázek: „*Tady si sedneš na toto srdíčko a poletíš kam budeš chtít.*“ Usmívá se na mně, já na ní a říkám: „*To je moc hezký, velice se mi to líbí, a opravdu můžu letět kam chci? To je nějaké kouzelné srdíčko?*“ Andrea říká: „*No kouzelný, hlavně je pro tebe.*“ Podává mi obrázek do ruky. „*Tak to moc, děkuji.*“ Dokreslí na obrázku kytku, uklízí papíry a pastelky, bere Nikolu za ruku a obě spolu odchází do herny.

Rozbor

Andrea kreslí v prvním případě princezny z pohádky Ledové království a podle Příhodovy klasifikace bychom nad její kresbou uvažovali jako nad kresbou patřící do fáze **lineárního náčrtu**, protože jednotlivé nakreslené objekty jeví značnou disproporcionálnost a nakreslené panenky jsou skoro stejně velké jako jejich hrad. Jsou větší než je okno a dveře hradu. Jenomže dívka si při tvorbě užívá taky potěšení vyplývající z **fáze realistické kresby**. Zobrazené princezny jsou princezny z konkrétní pohádky a disponují individuálními znaky náležící zobrazeným objektům. Elza panenka vlevo, má jeden copánek a modré šaty i v pohádce, přičemž její sestra má copánky dvě a šaty rudé. Dívka se v tomto případě také snažila o barevnou naturalistickou věrnost. - **potěšení z používání barev** V druhém kreslicím případě je zobrazen výzkumník – rovněž konkrétní osoba s individuálními znaky a toto zobrazení zařazujeme také do **fáze realistické kresby**.

Nikola se rozhodla nakreslit zajíčka a smajlíky (stylizovaný obrázek lidské tváře, nejčastěji v podobě žlutého kruhu se dvěma tečkami představujícími oči a obloučkem představujícím ústa, nejčastěji využívány v elektronických zprávách k vyjádření pocitů či ke zpestření - zdroj wikipedia). V jejím případě uvažujeme o **fáze lineárního náčrtu**, kde se sice jedná o uvědomělou kresbu, ale daný motiv vykazuje pouze základní znaky zobrazovaného předmětu. Ani barevné zobrazení v tomto kreslicím projevu neodpovídá realitě, jediné, že by Nikola zobrazovala zajíčka svoji plyšovou hračku, kterou vlastní a je žluté barvy. Tuto informaci však nemáme. Znak smajlíka taky není ve skutečnosti zelený, ale žlutý, takže toto barevné zobrazení pochází z dívčiny fantazie. - **potěšení z používání barev**

Obě děvčata se dokázaly na svoje obrázky **podepsat svým jménem**, což svědčí o jejich zvládnutí jedné z mnoha grafomotorických dovedností posuzovaných při školní zralosti dítěte.

Daný případ nabídl oběma děvčatům prostor k **sociální interakci**, kterou si dopřávali, jak ve formě **komunikace, tak ve vzájemné podpoře a pozitivnímu hodnocení**. Obrázky si navzájem **pochválí**, což zajisté utuží jejich přátelství. Andrea („*Hezký zajíček.*“) Nikola („*Hezky to děláš Andi, moc se mi to líbí.*“). Andrea je na rozdíl od své kamarádky schopna o svém jednání přemýšlet a sama se ohodnotit, když sebevědomě říká („*Že jo, mně se to taky líbí, paní učitelka si je podobná tady.*“).

Andrea říká, co má v plánu zobrazit („ *Budu malovat domeček pro princeznu.* “) nebo („ *To je dům Elzy. To je Elza, udělám ji copánek.* “) a nebo („ *Tak, a teď musím namalovat Annu.* “) což se dá označit jako popisná **komunikace nad kresbou o fiktivním světě**.

Dále rozvíjí svoji hru ve světě fantazií („ *Namalovala jsem Elzu a Annu, chtějí přijít domů, ale nemůžou, protože je všude led.* “) Rozehrává **fiktivní příběh podle pohádkové předlohy** a zobrazuje **motiv**, který měla možnost vidět prostřednictvím **médií**. Rozehrává představy, když komunikuje s **kresbou o fiktivním světě pohádky**, říká že její princezna zpívá písničku, kterou se naučila Andrea ve školce. („ *Moje Elza zpívá. Jak se jmenuje jen ta písnička?* “ *Šla Nanyňka do zeli* “) Mohlo by jít také o **identifikaci s princeznou** Elzou. Její panenka nakreslená na papíře zpívá písničku (konkrétně *Šla Nanyňka do zeli*), kterou se učili ve školce. Všimne si toho Nikola, která povídá: „ *Ale to není písnička z Ledového království.* “ Andrea ji odpovídá, že to přece ví a zpívá dál.

Stojí za úvahu, že v tomto případě tvorba nabízela Andrei potěšení nejen v zobrazení **osobně zajímavého tématu**, ale rovnou **identifikaci s princeznou** Elzou – hlavní postavou v příběhu Ledové království. Není se ani čemu divit většina děvčátek, která měla možnost tuto pohádku vidět se na Elzu hrají, oblékají si podobné šaty, nosí paruky s copánky Elzy. Elza je v dnešní době typický prototyp ztvárnění ženského rodu, která je v kurzu podobně jako třeba panenka Barbie a její podobné. Andrea prostřednictvím **zpěvu** vyjadřuje svoje **emoční naladění** a zažívá identifikaci subjektu s objektem. Hlavní postava Elza v pohádce zpívá známou písničku, při které dochází k její transformaci, k jejímu uvědomění si skutečné princezniny vnitřní podstaty, kterou se snažila celou dobu potlačovat.

V průběhu tvorby si ještě párkrát vesele **prozpěvuje** písničky *Jaro dělá pokusy* a *Pod naším okýnkem*. Zpívání ji jde velice pěkně, projevuje tím svoje vnitřní rozpoložení, dobrou náladu, ale také kognitivní schopnost zapamatování si jednotlivých slov.

Komunikace mezi oběma děvčaty – tedy s vrstevníkem se nevztahuje jenom k samotné tvorbě, ale také se týká rozpravě o jejich životech a plánech. V průběhu druhého Andreinho kreslicího případu si děvčata spolu povídají a **fantazírují o společné budoucnosti** („ *My jsme kamarádky. Jak budeme babičky, budeme pořád ještě kamarádky.* “) a („ *No to jóóóó, budeme chodit tady do parku na procházky.* “).

Andrea se rozhodne v druhém kreslicím případě namalovat výzkumníka – mně, což se jí moc hezky povedlo, sama je se svým výtvozem velmi spokojená. Výzkumník – já, existující osoba, má na obrázku k dispozici srdce, které je v zobrazeno v podobě jakéhosi létajícího koberce. („*Tady si sedneš na toto srdíčko a poletíš kam budeš chtít.*“) - **Komunikace s dospělým o fiktivním světě a zahrávání si s představami ve vlastním světě fantazií, ale také zahrávání si s představami ovlivněné realitou**

Sama dívka tvrdí, že to není kouzelný srdíčko, ale že je kouzelný právě tou jedinečností, že je pro mě. Za povšimnutí stojí nakreslené oči, které na celou situaci jakoby dohlíží, ale také například kočička, která evidentně kouká směrem na panenku a dá se tvrdit, že se zalíbím. Tedy vyjádření **náklonnosti a sympatií** skrze kresbu je v tomto případě zřejmá. Nabízí se potěšení z možnosti **obdarování** výzkumníka konkrétním jen pro pro něho určeným obrázkem z prvky magičnosti.

Andrea si užívá potěšení z **opakování variací objektu**, kdy zobrazuje dosti podobné panenky, jak ve formě princezen, tak v zobrazení výzkumníka. Na druhém obrázku je opakování očividné ve formě nakreslených různě velkých **srdíček . motiv lásky –konvenčně známe symboly**. V prvním obrázku u ní se také vyskytuje srdíčko, což není nic neobvyklého. Děvčata v tomto věku velice rády zobrazují srdíčka. Projevují tím náklonnost, ale také je pro ně grafomotoricky pro obtížné ho nakreslit, proto když se jim to povede, mají radost. Nikola po vzoru kamarádky vedle svého jména také nakreslila **symbol** srdíčka. - **opakování motivu po vzoru kamaráda**

Opakování se u Nikoly objevilo i v podobě zobrazení podobných objektů respektive **variací objektů** – kde nakreslila tři velikostně odlišné koule, kde ta největší značí zajíce a další dvě jsou smajlíky – opakování objektů.

Nikola nakreslila zajíce, kterého se rozhodla věnovat mi **darem**. Na závěr mně poprosí, jestli můžu na výtvor napsat svoje jméno, ať je jasné komu je kresba přece určena. Zajisté si **zahrávala s představami ve vlastním světě fantazií** při malování tohoto podivně vypadajícího zajíčka, kde využila prvky obrazotvornosti například při **barevném zobrazení**. Zajímavé je také vytvoření oblouků na hlavě objektu, kde uprostřed modrou barvou vybarvený tvar připomíná srdce. To jestli šlo o zobrazení Nikoliny hračky není jisté. Napadlo mně , že mohlo jít o přetrvávající naladění z nedávno uplynulých Velikonoc, kde tento motiv třeba ještě zůstal v dívčiny paměti, tím pádem by mohlo jít o zahrávání si s **představami ovlivněné reálnou minulostí**.

Souhrn

V této pozorovací situaci přišla ke stolečku malovat dvojice kamarádek. Obě nejspíše věděli, co plánují zobrazit a při tvorbě si užili nejedno potěšení, které tato činnost poskytuje. Dokonce se zdá, že v průběhu tvorby se u Andrei objevili skoro všechny potěšení uvedené v teoretické tabulce. Nedá se proto se stoprocentní jistotou říct, co bylo v jejím případě hlavním vnitřním motivem a co ji přimělo ke tvorbě, protože si užívala jak celý proces, tak byla spokojená s finálním výtvořem, což se potvrzuje hlavně v druhém kreslicím případě, kde si ho sama pozitivně ohodnotí.

Nikole přinesla potěšení rovněž samotná tvorba, kde si užívala **obratnosti při kompozici objektu**. Z této hlavní kategorie pak hlavně potěšení z prvků vyplývajících z Příhodovy klasifikace z fáze **lineárního náčrtu a potěšení z používání barev**. Potěšení, které si dopřála obě děvčata a které není uvedeno v teoretické tabulce a týká se obratnosti, je umět se **podepsat svým jménem**. Ne jenomže dívky takto jasně ukazují svoje grafomotorické schopnosti, ale odhalují tímto svoji identitu, potvrzení svého já, svého autorství.

I když svět fantazií konkrétně kategorie Imaginace a její prvky přinesla Nikole radost, podobné potěšení si užila také ve formě **sociální interakce** s kamarádkou. Dívky použily ve své tvorbě taky zobrazení konvenčního **symbolu** – srdce – motivu lásky.

Opakování je hlavní kategorie s podkategoriemi – **opakování objektů a opakování variací objektů**, které se obě vyskytly v tvorbě dívek. Nová kategorie nenalezena v teoriích je kategorie **opakování motivu po vzoru své kamarádky**, kterou jsem objevila v tomto pozorování v případě Nikoly. Jde pravděpodobně o inspiraci vrstevníkem.

U Andrei jak jsem psala již výše, se objevili skoro všechny nabídnuté formy potěšení z teorií. Dívka má dobré kreslicí schopnosti a tudíž jsi užila samotné tvoření v obou kreslicích případech. I když si užila potěšení, které nabízí kategorie – **Obratnost** – hlavně **realistickou fázi**, nejvíce potěšení jí poskytl formy vyskytující se v kategorii **Imaginace**. Dívka zobrazovala osobně zajímavé téma, kde rozehrávala ve své fantazií fiktivní příběh podle pohádkové předlohy se zobrazením postav z médií. Došlo u ní k identifikaci s hlavní postavou, princeznou Elzou. Zobrazovala motivy týkající se lásky –

neboli symboly vyjadřující lásku. Jediné potěšení, které se u dívky z této kategorie neobjevilo, bylo potěšení se zobrazování „Já“ sebe. Ale i o tomto by se dalo polemizovat.

Z kategorie – **Socializace** si užila **komunikaci se sebou sama o fiktivním světě**, který zobrazovala. Celý průběh tvoření si **prozpěvuje**, což je forma potěšení nevyskytující se v teoretickém základu, ale byla objevena při pozorování v empirickém výzkumu. Tento projev může být spojen s vnitřním rozpoložením, dobrou náladou nebo emocemi. Radost v průběhu tvorby ji přinesla také komunikace s vrstevníkem a komunikace s dospělým. Obě děvčata využili možnosti se navzájem pochválit vyplývající ze sociální interakce a taky možnost svým výtvozem obdarovat výzkumníka.

Andrea – Ledové království – obrázek č. 1

Andrea – Výzkumník – obrázek č. 2

NIKOLA NEKAJKA

Nikola – Zajiček a Smajlíky

Příloha 9 - Pozorování dětské spontánní kresby 9

Datum: 16. 4. 2019

Účastníci: Marie

Marie (5;8)

Marie moc ráda kreslí, je cílevědomá ale velmi citlivá. Z popisu paní učitelky se dozvídám, že její rodina zažívá těžkou životní situaci, z toho důvodů ji byla přidělena paní asistentka. Dívka je šikovná, ale kvůli sociálnímu prostředí trochu pozadu.

Popis situace

Po dopolední svačině přicházím do školky, kde u jednoho ze stolečku sedí paní asistentka a vedle ní si bere papír a barevné tužky Marie a začíná kreslit. Odkládám si věci a přisedám si k nim. Marie maluje oranžovou pastelkou mraky a povídá: „*Ono to fouká a prší na sluníčku.*“ Paní asistentka dělá papíry, ale reaguje: „*Co to je?*“ Marie odpovídá: „*Ále ještě nevím. Kapy, kapy, kap.*“ Paní asistentka pokračuje: „*Oranžový mraky jo? To jsem ještě neviděla.*“ Marie si jí nevšímá a obrací se na mně: „*Já jsem měla včera u Terezky meloun.*“ Zeptám se: „*A chutnal ti?*“ Marie: „*Jo moc. Máma dnes koupí taky. Kapy, kapy, kap. Ono prší, musííí pršet, aby kytičky rostli, stále rostlííííí.*“ Povídá Marie a vybarvuje celý obrázek čárami, které představují dešť. Dále pokračuje: „*Tady bude obláček, ukazuje na jeden obláček, a budou se střídát srdíčko a sluníčko, tady.*“ Ukazuje na srdíčko, které namalovala na pravé horní straně papíru a pak na sluníčko, které namalovala na levé horní straně, vše oranžovou barvou. Zeptám se: „*V čem se budou střídát srdíčko se sluníčkem?*“ Marie kouká na mě jak to, že nechápu a říká: „*No přece v hlídání deště. Jinak, kdyby nepršelo, nerostli by kytičky.*“ Odpovídám: „*Aha, už chápu.*“ Usmívám se a Marie se usmívá taky a pokračuje dál sama pro sebe: „*Prší, aaaaaaaa, aaaaaaaaaaaaaa, prší. A začíná být obrovská bouře. Koukej, jak prší.*“ říká a obrací se na paní asistentku. Paní asistentka vzhledne od papíru a povídá: „*Proč máš jenom jednu barvu.*“ Marie odpovídá: „*Protože chci.*“ Dále se už na asistentku neobrací a pokračuje v malování deště. Přichází paní učitelka a povídá: „*Děti, kdo si chce udělat tetování, tak pojdte se mnou do koupelny.*“ Většina dětí se seběhne k paní učitelce a odejde s ní do koupelny. Taktéž Marie. Nechá obrázek na stolečku a odchází do koupelny. Počkám, až se vrátí, no po příchodu z koupelny jde s ostatními dětmi

do herny. Předtím než se rozloučím, zajdu za ní a zeptám se jí, jestli si obrázek, který namalovala, můžu nechat. Říká, že ano, že stejně ho chtěla dát mně, ale, že nestihla, protože si musela dát tetování. Usmívá se, vyhrnuje si rukáv, ukazuje mi vytetovanou kytičku na ruce a povídá: „*Je hezká, že jo? Líbí se ti?*“ Odpovídám: „*Ano, moc hezká.*“ Dívá se na kytičku na ruce, pak na mně: „*Stejně by nenarostla, kdyby nepršelo.*“ Spiklenecky na mně mrkne a odhopká spokojeně za dětmi.

Rozbor

Základním potěšením je u Marií **samotný proces tvorby**, kde hlavním motivem bylo rozehrávání **vlastních představ a fantazií**. Podle Příhodovy ontogeneze si dívka může užívat potěšení z **lineárního náčrtu**. Jednotlivé objekty nakreslené na obrázku zobrazují obecnou podobu rodu předmětu a barva taky neodpovídá reálnému zobrazení těchto předmětů, což odpovídá fázi lineárního náčrtu. V tomto případě to vypadá tak, že i když se jedná o uvědomělou kresbu, její význam se při tvorbě vyvíjí, není to ale v tom smyslu, že dívka si čmárá jenom tak, a v načrtaných tvarech si něco všimá, jak je tomu v případě črtací experimentace. Marie nepřikazuje významy asociačně, ani je nemění. Dobře ví, že maluje mraky, ze kterých prší. Takže to, že odpovídá paní asistentce, že neví co maluje, ale přitom, říká kapy, kapy, kap, je spíše její nechtívání jí o tom cokoli sdělovat. Myslím si, že předem ví, jaký bude kresba význam mít, co bude v tomto případě označovaným a podle toho tvořila označující.

Marie si také dopřává **komunikaci s kresbou** („*Ono to fouká a prší na sluníčku*“) a nebo („*Aaaaaaaaaaaaaa, prší. A začíná být obrovská bouře.*“), kde si evidentně zahrává ve **vlastním světě fantazií**, jenomže toto zahrávání je ovlivněné **realitou** v tom smyslu, že opisuje skutečnou situaci, která může kdykoliv nastat.

Marie **komunikuje o reálném světě**, když mi sděluje, že včera u kamarádky jedla ovoce. Toto sdělení nesouvisí s tvorbou, ale jelikož paní asistentka neměla pochopení pro mraky namalované oranžovou barvou, začne rozvíjet komunikaci se mnou. Následně mi ukazuje, kde namalovala jednotlivé objekty a jaká je jejich funkce. A dále pokračuje ve hře (*Kapy, kapy, kap. Ono prší, musííí pršet, aby kytičky rostli, stále rostlííííí*) vyjádřující prostřednictvím kresby **svoje přání a touhy**. Potom, když odbíhá do koupelny i nadále pokračuje v rozehrávání svého příběhu ve svých představách.

Celou dobu při tvorbě mluvila o kytíčkách, nikde je však nenakreslila. Možná by je nakonec zobrazila později, možná ne, kdoví, času na zobrazení měla dost, déšť v podobě vertikálních čar zobrazovala dostatečně dlouho, ale když paní učitelka nabídla možnost nechat si udělat tetování, Marie si nechala zobrazit zamýšlené označované na ruku. Můžeme taky říct, že Marie si užila potěšení, když odběhla do koupelny a kytku, kterou nezobrazila na papír, si nechala vytetovat na ruku. Obrázek ve formě tetování by se dal přirovnat taky k uměleckému vyjádření. Kytička nevyrostla na papíře, ale na Mariiny ruce.

Zajisté si užívala potěšení v zobrazení **osobně zajímavého tématu**. Kreslila mraky, více mraků kde vidíme **opakování** těchto zobrazených objektů. Celý proces tvorby však u Marii lze chápat symbolicky. Na obrázku jsou znázorněny **symboly** srdíčko a sluníčko – tyto dva se střídají, aby ohlídl déšť, kdyby nepršelo, nerostli by kytičky. Symboly můžou být chápány jako znaky zastupující **něco**, co má latentní nebo přenesený význam a kde se ke slovu dostává vnitřní rovina skutečnosti. Podívejme se na to takhle: Marie se rozhodla malovat mraky, ze kterých prší, musí z nich pršet, když chceme, aby kytky rostli. Ale také musí svítit sluníčko, protože kdyby jenom pršelo, kytky by také nerostli. Máme tu dvě protichůdné dimenze, ale jedna bez druhé význam nemají, podobně jako muž a žena, jako rodina. Srdíčko se sluníčkem se střídají v hlídacím procesu deště. Srdíčko by mohla být maminka a sluníčko otec, který oba dva vychovávají kytičku Marii. Kdyby se o ní přestali zajímat, kdyby se o ní nestarali, dívka by nemohla růst. Toto je ovšem psychologická domněnka a nemění to nic na existujících druhů potěšení, které dívce poskytla samotná tvorba. Tak jako tak, si užila nejvíce radosti ze zahrávání si ve vlastním světě fantazií a rovina symbolizace podněcuje k podobným úvahám, ale může to být samozřejmě zcela jinak.

Souhrn

Ve chvíli mého příchodu do školky si vybírá kreslení Marie, která sedí u stolečku s paní asistentkou. Hned jak začne kreslit, rozehrává tuto hru podle svých představ. Paní asistentka se do procesu jejího tvoření párkrát zapojí, ale neúspěšně, na druhou stranu se mnou komunikaci dívka rozvíjí jak o svém fantazírování, tak o realitě. Prostřednictvím tvorby si užila nejedno potěšení vyplývající ze samotného procesu kreslení. Její tvorbou se prolíná hlavně fantazírování, které je plné symbolismu, ale také reálných situací.

Marie a déšť Archetypy – slunce, mraky, déšť

Příloha 10 - Pozorování dětské spontánní kresby 10

Datum: 23. 4. 2019

Účastníci: Linda, Vanesa

Linda (6;1)

Linda je moc šikovná dívka, ale celkově je její projev pomalejší. Je citlivá a stydlivější. Ráda maluje, vytváří a zpívá. Její rodina je hodně věřící, doma má postiženého bratra, který trpí autismem se spousty dalších přidružených potíží, popisuje paní učitelka. Dívka, stále vypráví, jak pomáhá mamince s péčí o bratříčka.

Vanesa (5;8)

Vaneska měla paní asistentku kvůli sníženému intelektu. Její kognitivní schopnosti jsou upozaděné, ale co se týče pohybových aktivit je z celé třídy nejlepší. Není typická holčička, nenosí sukně ani sponky, "holčičí" věci jí nezajímají, kamarádi spíše s chlapci. V kolektivu je dominantní.

Popis situace:

Po poledním odpočinku přichází ke stolečku Linda společně s Vaneskou a jsou v dobré náladě. „*Něco nakreslíme*“. Povídá Linda. „*Můžem cokoliv*“: Říká Vaneska, ale odpověď nečeká, jde si pro papíry a tužky. Linda se podívá na kamarádku a promluví: „*Stačí ti jeden papír, nemůžeme plýtvat*.“ Vaneska nereaguje a pustí se do kreslení. Vybírá si černou pastelku a maluje hrad. Linda ji chvíli mlčky pozoruje, pak si vezme hnědou pastelku a taky začne malovat hrad. Vedle hradu maluje postavičku a povídá si nad kresbou: „*Šípková Růženka se houpe a papá zmrzlinu*.“ Přichází ke stolečku paní učitelka a říká děvčatům: „*Jak to držíte tu tužku. Já vás do té školy nepustím*.“ Načež obě holky spustí společně: „*Néééééé*.“ Učitelka odchází a děvčata pokračují v kreslení. Vanesa se obrací na mně a povídá: „*My budeme mít besídku. Přijdou rodiče*.“ Reaguji: „*Tak to je skvělý a co budete předvádět? Budete zpívat nebo tančit?*“ Vanesa se zamyslí a říká: „*Obojí*.“ Mezitím vybarvuje hrad hnědou pastelkou na kterou hodně tlačí. Posléze na hrad nakreslí českou vlajku a povídá: „*Já už to mám hotový*.“ Zeptám se: „*Co jsi namalovala?*“ Vanesa odpovídá: „*Hrad, bydlí v něm prezident*.“

Pokračují: „*Jak tě to napadlo, nakreslit právě hrad?*“ Vanesa odpovídá: „*Povídali jsme si ve školce o hradu a prezidentovi. I doma jsme si povídali o prezidentovi.*“ Pokračují: „*Aha, a co jste si povídali?*“ Vanesa: „*No, že byli volby a prezident bude bydlet v hradě.*“ Pová a odcupitá do herny obrázek nechává na stolečku. Linda taky dokončuje svůj obrázek a po vzoru kamarádky maluje na hrad českou vlajku. Nechává obrázek na stolečku a odbíhá za Vanesou do herny.

Rozbor

Vanesa se rozhodla zobrazit objekt - hrad a jako hlavní potěšení se nabízí samotná tvorba. Finální výkres není pro ní podstatný. Podle Příhodovy klasifikace by jsme mohli uvažovat o její kresbě jako o kresbě patřící do **fáze realistické kresby**, kde dívka zobrazuje objekt podle vlastní představy o realitě a podle toho, co o daném předmětu ví. Kdyby v případě nakresleného hradu šlo o obecnou rodu tohoto předmětu, bez specifických rysů uvažovali by jsme o lineární fázi, ale zobrazený hrad je český hrad patřící individuální osobě – prezidentovi. Při kresbě se Vanesa soustředí na **pečlivé senzomotorické vedení čar**, kdy vyvíjí značné úsilí nejen při vybarvování plochy hradu, ale také se snaží o nepřetahování. Při tomto vybarvování je patrné také potěšení, které poskytuje **funkce předmětu – konkrétně používání pastelek**, pomocí kterých zobrazuje **barevně** hrad podle svých představ. Z grafomotorického hlediska stojí za zmínku **napsaní začátečních písmen jména a příjmení** Vanesou, jako potvrzení autorství.

V případě **Lindy** uvažujeme podle Příhodovy klasifikace vývoje spontánní kresby o **fáze lineárního náčrtu**. Jedním z prvků patřící do této fáze je například disproporcionálnost. (např. princezna je stejně velká jako dveře hradu) Nakreslený hrad disponuje základními znaky zobrazovaného předmětu a jeho obecnou podobu, nikoliv ještě jakkoli individualizovanou. Dívka zobrazila hrad, protože to viděla u své kamarádky, která na rozdíl od ní však zobrazila konkrétní hrad. I vlajku nakreslila Linda podle Vanesy. Co vychází přímo od Lindy je princezna, zobrazena v střídmych liniích - princezna má hlavu, trup bez zobrazeného krku, vypadá podobně jako hlavonožec, s tím rozdílem, že se netáhnou nohy rovnou z hlavy, ale z trupu. Dívka však dosáhla **na realistickou fázi tím**, že zobrazila princeznu – konkrétně Šípkovou Růženku, tedy ne obecný rod, ale individuální osobu s konkrétními znaky.

Nabízí se možnost, že Linda se s princeznou **identifikovala**, pozorujeme to z komentáře, kde dívka říká, že Šípková Růženka se houpe na houpačce a konzumuje zmrzlinu. V pohádce o Šípkové

Růžence tato situace vyobrazena není. Je však více než pravděpodobné, že dívka toto zažívá ve svém reálném životě poměrně běžně.

Dívky se rozhodnou spolu něco namalovat (každá zvlášť to svoje, o kresbu té druhé se nezajímají) a jelikož jsou obě dvě trošku pomalejší, co se kognitivních schopností týče, nevyužívají příliš ani vzájemnou sociální interakci. Není tomu však na škodu věci, každá z děvčat si rozehrává svoje **vlastní fantazie a představy** (Linda za začátku trochu ovlivněná kamarádkou). Vanesa má jasnou představu o motivu, který hodlá zobrazit. Ovlivněna povídáním o reálné události, která se pravděpodobně řešila v jejím blízkém prostředí. - **zahrávání si s představami ovlivněné realitou**

Linda se nechává na začátku inspirovat a maluje hrad **po vzoru kamarádky**, pak se ale v průběhu tvorby dostane do svého nitra a projevuje **vlastní fantazie s možnou identifikací**, když říká („ Šípková Růženka se houpe a papá zmrzlinu.“) - **Zahrávání si s představami ve vlastním světě fantazií a rozehrávání fiktivních identit a příběhů**, možná tím také vyjádřila svoje **touhy a přání**, třeba jenom po školce zajít na dětské hřiště a dát si zmrzlinu.

Když prochází kolem paní učitelka a upozorňuje dívky o nesprávnosti držení tužky, zdá se jakoby je vytrhla se světa fantazie a přinesla zpátky k realitě. Vanesa započne v té chvíli **konverzaci se mnou** o blížící se události – konkrétně o besídce, kde budou děti předvádět, co se ve školce již naučili.

Pro Vanesu je toto zobrazení zajisté i zobrazením **osobně zajímavého tématu**. Je potřeba myslet nato, že se možná inspirovala nedávno proběhlou událostí, kde zahájil své druhé funkční období prezident české republiky složením prezidentského slibu. O této události si povídali učitelky ve školce, ale také rodiče doma. Ovšem, že dívka by to nezobrazovala, kdyby to nebylo také pro ní samotnou zajímavé. Zobrazila i konvenční známe **symboly** – srdíčka na levé i na pravé straně papíru, státní vlajku a v neposledním řadě je i samotný český hrad symbolem. **Konvenční symbol** českou vlajku zobrazila podle vzoru kamarádky i Linda.

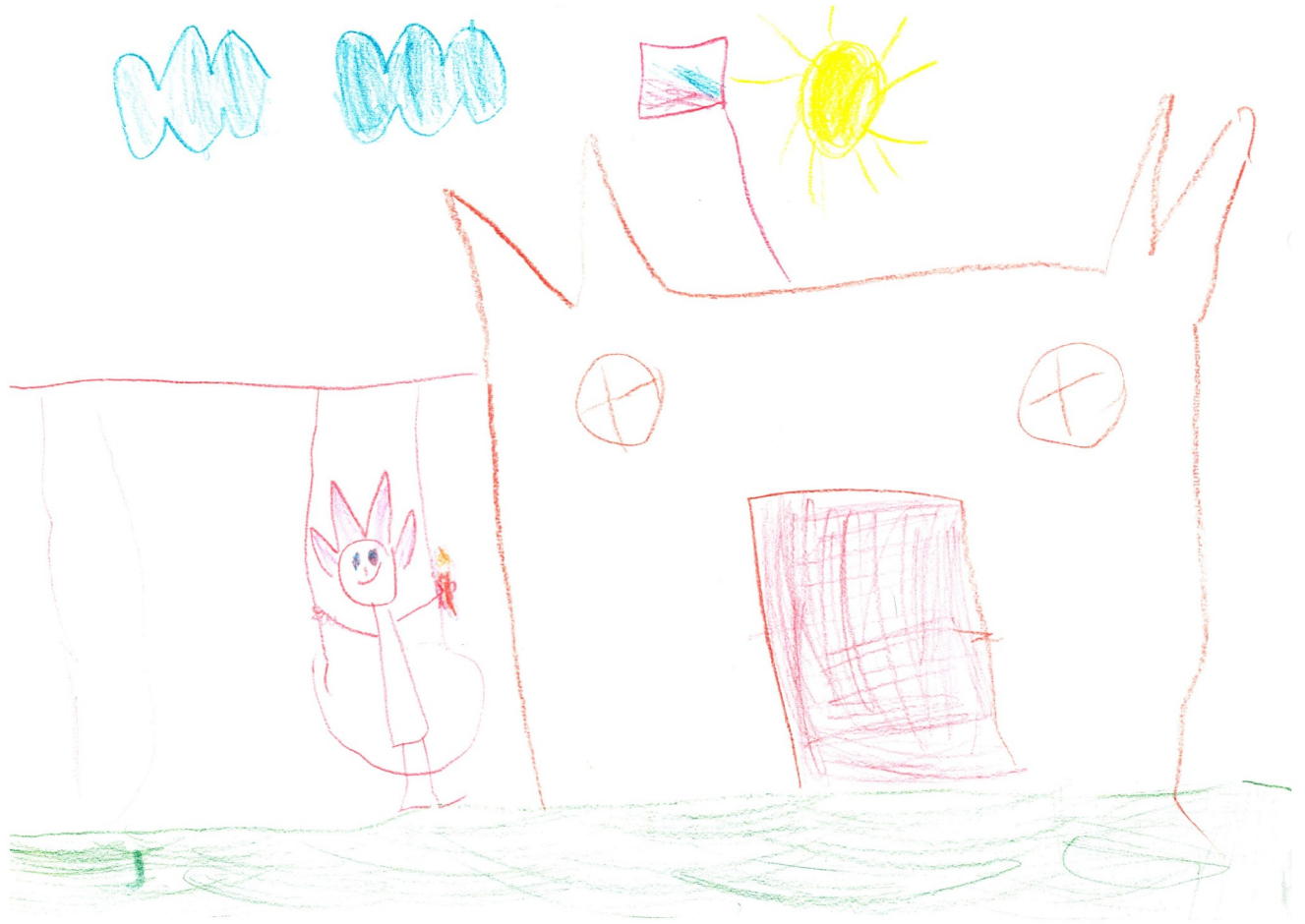
U obou dívek sledujeme **opakování objektů** – konkrétně Vanesa zobrazila dvě srdíčka – symboly lásky a Linda zobrazila vedle sebe dvě plující mraky.

Souhrn

Vanesa s Lindou se rozhodli společně, že si půjdou něco nakreslit, ale jakmile si sednou za stoleček, každá maluje zvlášť. Linda se nechává ovlivnit ze začátku kamarádkou, ale pak se taky ponoří do svého nitra a užívá si proces tvorby. Obě malují spíše paralelně vedle sebe, nespolupracují, ale ani spolu nesoutěží. Co se týče kategorie – **Socializace** – tak, potěšení snad přinesla Vanese krátce povídání si s výzkumníkem o reálné budoucnosti. Oběma děvčatům však přinesla potěšení samotná tvorba v **obratnosti při kompozici objektu** – konkrétně radost z grafického pohybu a zdokonalení motoriky vyplývající z dosažených fází podle Příhody. U Vanesy je to **realistická fáze** a u Lindy hlavně fáze **lineárního náčrtu**, s objevením se prvku z počátku realistické fáze. Z kategorie - **Imaginace** – si Linda dopřávala nejvíce potěšení a to, když rozhrávala vlastní představy ve světě fantazií, s možnou identifikací s fiktivní identitou princezny. Vanesa na rozdíl od své kamarádky si zahrávala s představami, které byli ovlivněné skutečnou situací. V tomto pozorování se vyskytlo potěšení, které nabízí **opakování motivu po vzoru kamaráda**, které není uvedeno v teoretické tabulce zjištěných potěšení. V průběhu tvorby se však objevilo **opakování objektů** u obou dívek. Vanesa zobrazila dvě srdíčka a Linda dvě mraky. Stojí za zamyšlení jestli do opakování objektů zařadit také skoro stejně nakreslené okna a dveře na hradě Vanesy a taky nakreslené věžičky. V tomto případě toto opakování znamená spíše účelovost nežli tendenci k nutkavému opakování. Samozřejmě Vanesa mohla zobrazit tyto věže v přesném počtu pět, okna a dveře dohromady v počtu tři také z důvodu reprodukování naučených postupů a z toho vyplývající potěšení. Dívka je ráda, že dokáže zobrazit skoro stejně velké věžičky.

Vanesa – Hrad prezidenta

Linda – Hrad podle Vanesy s princeznou

Příloha 11 - Pozorování dětské spontánní kresby 11

Datum: 14. 5. 2019

Účastníci: Filípek

Filípek (5;9)

Filípka nejvíce baví kreslení, navštěvuje i kroužek malování. Je inteligentní, pracuje velice precizně. Podle paní učitelky je nejšikovnější ve vyrábění prostorových předmětů, ale zároveň všechno komentuje, na vše má odpověď. Má velmi dobré grafomotorické a vyjadřovací schopnosti. Velmi rád si povídá s dospělými, s paní učitelkou, s paní asistentkou, s výzkumníkem. Jeho výkresy a výrobky je často vidět na nástěnkách školky. V kolektivu se někdy projevuje bojácně až ustrašeně. Osobnostně je spíše introvert.

Popis situace

V průběhu ranní neřízené činnosti přichází výzkumník do školky, kde si již hraje několik dětí. Sedá si jako obvykle za stoleček, prohodí pár slov s paní učitelkou. Filípek si bere papír a pastelky a sedá si ke stolečku naproti. Průběžně přicházejí další děti do školky, ale nikdo si kreslení jako hru nevybírá. Výzkumník si sedá vedle Filípka. Filípek povídá: „*Možná si něco namaluju. To, co včera. Ještě nevím. Chtěl bych namalovat panduláka.*“ Předtím, než se pustí do malování ukazuje výzkumníkovi na nástěnce obrázek, který maloval minule. Chlubí se, že jeho obrázek vybrala paní učitelka a připevnila na nástěnku za jejím stolem. Začíná pomalu malovat a jakmile nakreslí jednoho panáčka říká: „*Tak, a teď udělám dalšího.*“ Podívá se na výzkumníka, pokračuje v kreslení a povídá: „*Já jsem dřív chodil na kreslení, teď mám jen pondělí. Takže cvičím malování.*“ Říká Filípek a mezi tím si masíruje ruku. Výzkumník se ptá: „*Bolí tě ruka?*“ Filípek odpovídá, že ano.

„*Moc tlačíš asi.*“ Povídá jemně výzkumník. Filípek odpovídá: „*No jo.*“ Říká, kreslí a pokračuje: „*Zapomněl jsem na banáááán, na kiwi a melouna. Ale to nebude vůůůbec lehký. Ale to zvládnou.*“ Říká a dívá se velevýznamně na výzkumníka. Výzkumník tuší, že ho Filípek zapojuje do této hry a nebrání se, proto si celou dobu u kreslení povídají, přičemž pokaždé iniciuje rozhovor Filípek. Pokračuje: „*Třešeň je lehká, protože, víš co je třešeň, je no. Jéééé, tady, jsem zapomněl na očička*“, říká, a maluje panákům oči. „*Ach jo, a pusinku, aby mohlo vůbec mluvit.*“ Říká Filípek a maluje ústa hnědému panákovi. „*Tak, další bude banán. Očičko jedno. Stačí mu, protože je ze strany.*“ Vysvětluje výzkumníkovi. „*A teď co. Zkusím*

meloun, nebo jablko, nebo hrušku. Nemůžu se rozhodnout. To jsou moje oblíbené, ale taky mám rád okurku. Ta je zdravá, má hodně vitamínů.“ Sděluje Filip výzkumníkovi a ten se nestačí divit, jak nad kreslicí technikou chlapce, tak nad jeho chytrostí. Výzkumník se ptá: „*Ty maluješ ovoce? Mně to připomíná takový ty hračky ze supermarketu. Je to ono?*“ Filípek tvrdí, že ano, že má doma celou sbírku. „*Mně bude za měsíc šest.*“ Říká, podívá se na chlapce, který akorát přišel do školky a pokračuje: „*A máme tady ještě Tomáše ve školce a ten tady tak trochu zlobí. Zelenou a hnědou ještě, a zelenou slupku. No, ale nejsem moc šťastný, jak jsem to udělal. No, ale nevadí...*“ Filípek se rozpovídá: „*Za pár dní odjedeme do Olivy. To je ve Španělsku.*“ Říká a dál pokračuje: „*To je ve Španělsku, jdeme na devadesát dní. Máme tam i bazén. Ještě jedno a bude to hotový. Áááááale, možná toho udělám víc.*“ Řekne a usměje se na výzkumníka. „*Dneska jdu po „spa (dítě jde domu ze školky po spaní), mám kroužek tady v Sokolu – gymmatlon – to je cvičení. Kdybys chtěla, tak ti můžu namalovat ještě jeden obrázek.*“ Říká Filípek a obrací se na výzkumníka. „*A tobě se chce? Nebolí tě ruka?*“ Ptá se výzkumník. „*Ne, vůbec.*“ Odpovídá Filípek. „*Tak jo, budu ráda. Budeš znovu malovat to ovoce?*“ Ptá se výzkumník. „*Ne, něco jiného. Jsem zatím největší malíř.*“ Povídá Filípek a usmívá se od ucha k uchu. „*No maluješ opravdu moc hezky.*“ Reaguje výzkumník. „*Děkuji. Tak já ti namaluji kytičku, asi tulipány ve vodě, nebo nevím, ale asi jo. Jo, tulipány. Máš ráda tulipány?*“ Ptá se chlapec. „*Ano mám, umíš i jiné kytky?*“ Odpovídá výzkumník. „*Umím, ale namaluji teď tulipány.*“ Řekne Filípek a pustí se do malování. Nejdřív udělá vázu s vodou a pak postupně jedno po druhém kreslí kytičky. Mezitím Filípek povídá: „*O víkendu jsem byl na Šternberku. Moc se mi tam líbilo. To je hrad. Mám rád hrady. Na pražském hradě jsem byl desetkrát. To je můj nejoblíbenější.*“ „*Desetkrát? To se ti tam musí opravdu moc líbit.*“ Reaguje výzkumník a ptá se: „*A s kým chodíš na hrady?*“

„*S mámou, nebo s babičkou, jak kdy. Dnes bych se šel taky podívat, ale asi nepůjdeme.*“ Říká, usmívá se přitom od ucha k uchu zeptá se: „*Ty znáš hrady?*“ Obrázek je mimo jiné dávno hotový, položený na stolečku, Filípek s hlavou ve dlaních kouká na výzkumníka. Výzkumník se usměje a odpovídá: „*Některé určitě jo. Třeba Karlštejn, nebo Křivoklát.*“ Filípek uznale pokyvuje hlavou: „*Ano ty znám taky, byl jsem tam. Křivoklát se mi moc líbil. Pernštejn taky se mi moc líbil. No, ale stejně mám rád ten pražský. Byla jsi tam? Na tom pražském?*“ Ptá se. „*Ano byla.*“ Odpovídá výzkumník a Filípek se ptá dál: „*No a? Líbí se ti?*“ Ptá se a kouká upřeně na výzkumníka, co odpoví. „*Ano, moc se mi líbí.*“ Odpovídá výzkumník a Filípek potěšen odpovědí říká: „*To je dobře, protože mně taky. Mohu se jí napít, mám žízeň.*“ Ptá se Filípek a výzkumník odpovídá, že určitě. Chlapec vstává od stolečku, podívá se na výzkumníka říká: „*To je pro tebe*“ a podává mu obrázek s tulipány. „*Moc děkuji.*“ říká výzkumník a Filípek pokračuje: „*Ten první když se ti líbí si taky můžeš nechat, já si jich namaluji ještě spousty. Přijdeš i zítra?*“ Ptá se. „*Zítra*

ne, až ve čtvrtek.“ Odpovídám. „Hm, to tu asi nebudu. Nevadí. Doufám, že se ještě někdy uvidíme.“
Povídá Filípek, usmívá se a odchází do herny.

Rozbor

Filip si hned po příchodu do školky usedá ke stolečku s tím, že má již jasnou představu, co bude kreslit. Chvíli se sice rozmýšlí, ale pak přece jenom začíná malovat, to co včera, co ostatně maluje teď skoro pokaždé, jak tvrdí paní učitelka. Po dokončení první kresby, se rozhodne namalovat další obrázek pro výzkumníka, se kterým po celou dobu vedl komunikaci. Oba dva výtvořky věnuje darem. Potěšení mu přinesla jak samotná tvorba, tak hlavně komunikace, která v průběhu kreslení mezi výzkumníkem a chlapcem probíhala.

Na prvním obrázku je znázorněno sedm ovocných postaviček. Postavičky jsou skutečné malé plastové figurky, dostání v supermarketu, které je možno sbírat a hrát si s nimi. Filip takovou sbírku doma vlastní. Každá jednotlivá figurka zobrazuje nějaké ovoce. Filípek tyto postavy realisticky zobrazil jak barevně, tak svou formou i obsahem, banán se snažil dokonce zobrazit z profilu. (*„Tak, další bude banán. Očičko jedno. Stačí mu, protože je ze strany.“*) Tyto prvky zařazujeme podle Příhodovy ontogeneze do fáze **realistické kresby**, ale možná již obsahuje prvky patřící do fáze **naturalistické kresby**, z které si zajisté chlapec také dopřává značné množství potěšení. Znázorňuje tyto hračky pečlivě, přesně tak, jak ve skutečnosti vypadají a na svou finální kresbu se dívá kritickým pohledem. (*„No, ale nejsem moc šťastný, jak jsem to udělal. No, ale nevadí...“*)

Barevné provedení jednotlivých postaviček jsou zobrazeny naturalistickou věrností. Užívá si **barevné zobrazení** i v případě, kdy se snaží poctivě vybarvit **celou plochu papíru**. Tak moc tlačí na danou pastelku, až ho z toho bolí zápěstí, ale nepřestává. Dá se uvažovat o **pečlivém senzomotorickém vedení čar**, i když v tomto případě nejde o objekty, které nic nezobrazují, jak je tomu ve fázi črtací experimentace. Filípek pečlivě, uvědoměle usiluje o každý jednotlivý tah, či už v zobrazování postaviček a nebo v případě vyplňování pozadí na ploše papíru, které je odděleno jednotlivými barevnými grafickými útvary. Volba barev odpovídala snaze o věrné zobrazení jednotlivých postaviček. Volba barev pro vyplnění pozadí byla už na samotné fantazii chlapce. Uvažovat lze i o samotné užívání si funkce předmětu v tomto případě pastelky, kde pomocí jednotlivých barev chlapec dokáže zobrazit skutečnou podobu postaviček a

zároveň si užívá funkci tohoto předmětu. Potěšení z **používání barev** si chlapec dopřál v obou kreslicích případech.

V případě obrázku s tulipány ve vodě tj. v pořadí druhý Filípkův kreslicí projev, uvažujeme podle Příhodovy ontogeneze, rovněž o **realistické fázi**. Chlapec zobrazil šest identických kytek – **opakování objektů**, přičemž se je snažil nakreslit věrně podle skutečnosti, čemu odpovídá i **naturalistické** zobrazení barev u tulipánů. Setkáváme se zde s transparentností, což je taky prvek patřící do fáze realismu. Tulipány jsou nakresleny ve váze, kde jim jsou vidět hlavičky květů, ale také vidíme i jejich stonky. Je ale možné, že chlapec zobrazil konkrétní průsvitnou vázu, kterou někde viděl, takže by to v tomto případě nebyla transparence, ale skutečné zobrazení předmětu, v tom případě by se jednalo o naturalistickou fázi, ostatně na kterou chlapec už dosáhl svou první kresbou.

Mezi označovaným a označujícím zdá se býti v tomto případě jasná korespondence v obou případech kresby. Jak v případě prvního obrázku, tak i v druhém, význam kresbu předchází a chlapec skutečně maluje to, co zamýšlí zobrazit. První případ - („*Možná si něco namaluju. To, co včera. Ještě nevím. Chtěl bych namalovat panduláky.*“) Druhý případ - („*Tak já ti namaluji kytičku, asi tulipány ve vodě,...*“)

V průběhu tvorby se nabízela chlapcovi sociální interakce v podobě komunikace s výzkumníkem, kterou si patřičně užíval. Dá se říct, že mu přinesla po samotné tvorbě největší potěšení. Hned vysvětlím důvody. **Komunikuje s výzkumníkem o reálném světě, který sám iniciuje** („*Já jsem dřív chodil na kreslení, teď mám jen pondělí. Takže cvičím malování.*“) Zahrává si s představami ovlivněné realitou, kde si představuje **blízkou budoucnost** („*Dneska jdu po „spa, mám kroužek tady v Sokolu – gymatlon – to je cvičení.*“) a nebo („*Za pár dní odjedeme do Olivy. To je ve Španělsku.*“), taky **komunikuje o nedávné reálné minulosti** („*O víkendu jsem byl na Šternberku. Moc se mi tam líbilo. To je hrad. Mám rád hrady. Na pražském hradě jsem byl desetkrát. To je můj nejoblíbenější.*“), a také o **reálné přítomnosti** („*Tak já ti namaluji kytičku, asi tulipány ve vodě, nebo nevím, ale asi jo. Jo, tulipány. Máš ráda tulipány?*“) To vše v sociální interakci s dospělým. V jeho případě uvažujeme taky o tom, že komunikace s dospělým je pro něho skoro rovnocenná, proto si s nimi rád povídá. Děti v jeho věku s ním pravděpodobně nesdílejí takové nadšení pro znalost českých hradů a už vůbec ne pro libost okurky. S vrstevníky nemá témata o kterých by si s nimi povídal, někdy mu nerozumí a on tím pádem vyhledává společnost dospělých se kterými se o podobných tématech bavit může. A komunikace s nimi či už nad tvorbou, a nebo ne mu přináší velké potěšení. Tvorba se však k tomu přímo vybízí. V průběhu první kresby **se nebrání ani komunikaci sám**

pro sebe nad kresbou o kresbě, kde rozehrává fantazie (...“ *Tady jsem zapomněl na očička. Ach jo, a pusinku, aby mohlo vůbec mluvit.*“) povídá Filípek o ovoci a maluje pusu hnědému panákovi - **Zahrávání si s představami ve vlastním světě fantazií.**

Osobně zajímavé téma při zobrazování sbírky postaviček ze supermarketu je zde patrné. Filípek toto nezobrazuje jenom v dnešním pozorování, ale v poslední době často. Důkazem jsou i obrázky na nástěnce jak ve třídě, tak na chodbě mateřské školy. Mimo jiné sám Filípek na konci tvorby zmiňuje, že toto zobrazení není poslední, a že postavičky hodlá zobrazit ještě několikrát. („*Ten první když se ti líbí si taky můžeš nechat, já si jich namaluji ještě spousty.*“), tudíž je jasné, že má hračky v podobě plastového ovoce **rád** a jejich malování mu přináší potěšení. Toto zobrazení by se dalo přirovnat k zobrazení postav z médií uvedených v mé tabulce zjištěných potěšení s tím rozdílem, že nejde o zobrazování postaviček z médií, ale **oblíbených hraček**, které se dají koupit v supermarketu. Jistá forma vizuálního vlivu na tvorbu je proto jasná. Potěšení ze zobrazování pro chlapce zajímavého tématu je viditelné i v druhé kresbě kyttek, konkrétně tulipánu, které maluje pro výzkumníka.

Filípek dokáže **ohodnotit** sám sebe („*Jsem zatím největší malíř.*“), a nejenže si je dobře vědom svých kresebných kvalit, ale je zahlcován pozitivním hodnocením na svou osobu i ze strany učitelek. Moje **pochvala** směrem k jeho výtvoru, mu také přinesla potěšení a zvedla sebevědomí. A když se rozhodne namalovat druhý obrázek není to žádný robot ani hrad, ale květina. Jak jinak, chtěl poděkovat za příjemnou komunikaci a zároveň mi projevit tímto způsobem svoje **sympatie**.

Souhrn

Filip je obdařen značnými kresebnými a pozorovatelskými schopnostmi, které při tvorbě využívá. Sám navštěvuje ve volném čase kroužek kreslení, tudíž tato činnost patří mezi jeho oblíbené aktivity. Hlavním motivačním vnitřním pnutím bylo v případě první kresby zobrazení objektů sympatií – objekty jsou v tomto případě hračky mající podobu ovoce. Dále ne méně důležité je zdokonalování a opakování daného motivu. V průběhu procesu tvoření se nabízí možnost komunikace s dospělým, kterým byl sám chlapec hlavním iniciátorem a z kterého je nadšen a podnítl ho zobrazit další objekty – kytky – symboly, kterými mohl chlapec projevit svoji vděčnost a náklonnost.

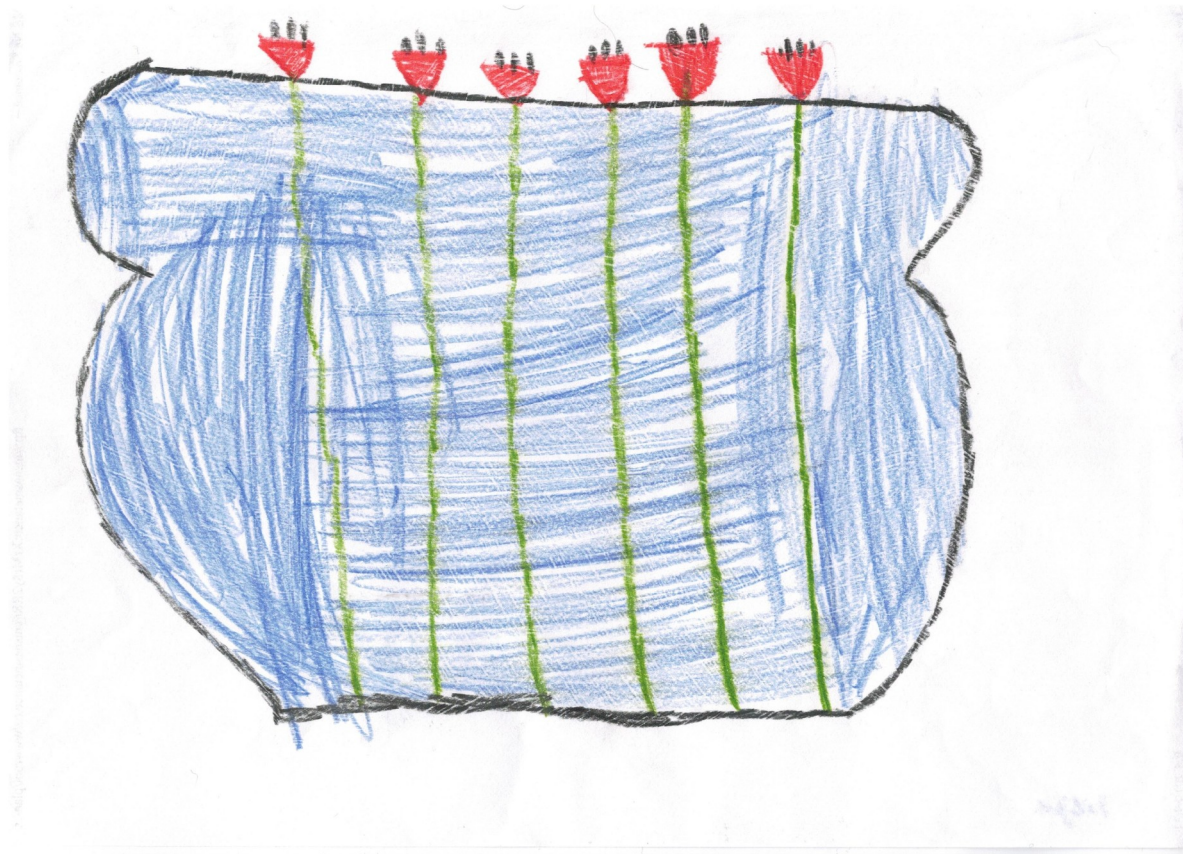
Co se týče hlavních kategorií uvedených v tabulce tak Filipovi poskytla samotná tvorba nejedno potěšení. Jeho zručnost a kreslířská zdatnost, kterou mohl přeučkat při hře kreslení mu nabídla potěšení z

obratnosti při kompozici objektu, kde dosáhl určitou vývoju úroveň kategorizovanou Příhodou- konkrétně prvky z **realistické kresby a naturalistické**. Zároveň si užíval z této kategorie **funkci předmětu** konkrétně pastelky a taky **potěšení z používání barev**, avšak v prvním jeho kreslicím případě se vyskytlo potěšení, které není uvedeno v teoretickém přehledu obratnosti a také se dá uvažovat jako o možnosti, která poskytla Filipovi radost a to – **potěšení z možnosti zaplnit celou plochu papíru**. Z další hlavní kategorie **Imaginace** si užíval jako hlavní potěšení z podkategorie - **osobně zajímavého tématu**, kde se jednou projevilo i **zahrávání si s představami ve vlastním světě fantazií**, ale nebylo tak důležité jako **komunikace s dospělým o reálné minulosti, přítomnosti a budoucnosti** – patřící do kategorie **Socializace**. Kategorie - **Socializace** nabídla po samotném procesu tvorby hlavní zdroj chlapcova potěšení ve formě už výše zmiňované sociální interakce s dospělým – výzkumníkem.

Symbolizace se v této kresbě nevyskytla ve formě tvorby individuálního symbolu, nebo znaku, ani ve formě konvenčního symbolu, avšak každé kreslicí dílko má v sobě **symbolickou rovinu**, která přímo vyzývá pozorovatele k jeho výkladu. V aplikaci na kresbu to znamená, že označující neexistuje samo pro sebe, ale něco vyjadřuje – nějaký význam – kód, který se vybízí k jeho rozluštění. Symbolizace spočívá také v tom, že objektu – kresbě je vtištěný přenesený význam. První kresba může vyjadřovat expresivní naladění vůči hračce a druhá symbolizuje vděčnost a vyjádření náklonnosti. To nás dostává ke kategorii vyjádření **emocí** prostřednictvím kresby, kde v tomto expresivním vyjádření není emoce doslova uskutečněna, ale je vyjádřena implicitně. Kategorie – **Opakování** – se v tomto kreslicím případě vyskytlo taky, kde chlapec opakovaně kreslí už poněkolikáté ten samý motiv postaviček, a také v druhém kreslicím případě objekty - kytky. Toto se dá demonstrovat tím, že jednak zdokonaluje svoji kreslířskou zdatnost, druhák je toto opakování expresivní a může mít nevědomý charakter a tudíž se za tím schovává tendence k nutkavému opakování podle psychoanalyticky zamýšlejících autorů na čele s Freudem.

Plastové hračky – obrázek č.1

Tulipány – obrázek č.2

Příloha 12 - Pozorování dětské spontánní kresby 12

Datum: 28. 5. 2019

Účastníci: Ondra, Vojta

Ondra a Vojta (5;5)

Vyrůstají v úplné rodině. Jsou dvojčata. Mají staršího sourozence (9 let). Nejraději si staví z různých stavebnic hlavně z Lega, Jejich táta pracuje pro tuto firmu a rádi o tom mluví. Oba chlapci navštěvují Sokol a věnují se všem možným pohybovým aktivitám. Průbojnější z nich je Ondra. Vojta je spíše klidné povahy, rád kreslí, navštěvuje výtvarný kroužek. Oba dva drží tužku v pravé ruce.

Popis situace

V průběhu ranní neřízené činnosti sedím jako obvykle u svého stolečku, přichází ke mně dva chlapci berou si papír, pastelky a pustí se do kreslení. Ondra: „*My máme bráchu, staršího, chodí do třetí B.*“ Zeptám se: „*Tady vedle do školy?*“ oba dva kývají hlavou, že ano. Ondra pokračuje: „*S touto tužkou se naučíš držet pastelku*“, povídá a ukazuje mi speciální úchyt na tužku. „*Ale je to fakt těžký s touhle tou pastelkou.*“ Říká Vojta a začíná kreslit. „*Hele ta fixa smrdí. Jakoby někdo prděl.*“ Říká Ondra a oba se začnou smát. Vojta: „*Dnes je bublinková schow. Tady ve škole, na zahradě.*“ Ondra reaguje: „*No, to bude sranda.*“ Vojta mezitím namaloval panáčka, trávnick, sluníčko a mrak. „*Kde je pleťová.*“ Povídá a pohrabuje se pastelkami. „*Tady je růžová. Aha tady.*“ Našel potřebnou pastelku a pokračuje ve vybarvování panáčka. Ondra nakreslil fixou doprostřed papíru čtverce, a z každé strany jednoho panáka. Povídá si nad kresbou: „*Já dělám ruce takovýhle jako lopaty. To nevádí. To bude hned. Jsem kuchař. Ještě si musím nakreslit vařečku a fajfku. Mám špinavou tu fajfku. Kde je fajfka? Ále, vždyť tady je. Jaký budu mít triko, asi zelený a boty? Už vím, boty budou černý.*“ Povídá, vybere zelenou fixu a vybarvuje jedné postavice břicho ve tvaru čtverce zelenou barvou. „*Kde je černá?*“ Ptá se Ondra a hledá černou pastelku. Když ji najde maluje druhému panáčkovi černé boty. Vojta se podívá co namaloval Ondra: „*Kuchař s vařečkou a fajfkou?*“ Ptá se. Ondra odpovídá: „*Jo a tady je kuchyň.*“ Vojta vstává a chce obrázek složit na půl. Zeptám se: „*Můžu se podívat, co jsi nakreslil?*“ Vojta: „*Nakreslil jsem paní, která má oranžové vlasy a květiny.*“ Povídá Vojta a ukazuje na žluté vlasy na panáčkovi a jak koukám, tak koukám květiny na obrázku nevidím.“ Zeptám se: „*Aha a ty květiny jsou kde?*“ Kouká na mně a povídá: „*To je pro tebe. Jenom to založím.*“ Odpoví mi Vojta,

daruje mi obrázek a víc už se o obrázku nedozvím, odchází do herny. Ondra je mezitím pohroužen do svého výtvoru, když jeho bratr odejde do herny obrátí se na mně: „*Podívej udělám špagety. Hodně špaget.*“ Říká a ukazuje rukou jak míchá špagety. „*Špagety, špagety, kdo si koupí špagety.*“ Reaguji: „*Já si klidně dám. S čím jsou?*“ Ondra odpoví: „*S pepříčkem, počkej, hned to bude.*“ Zamíchá rukou do vzduchu „jako“. že mi nabírá špagety.“ Ptá se: „*Jsou dobrý?*“ Odpovídám: „*Ano moc dobrý, mám ráda taky parmazán.*“ Ondra: „*A jóóó, na ten jsem zapomněl.*“ Přisype na obrázek „jakoby“ sýr. Dělán jako že jím a slastně povím: „*Fakt moc dobrý.*“ Ondra znovu ukazuje rukou jak míchá: „*Míchám, míchám, až je z toho rajská polívka. Rajská, rajská, rajská políííívka, kdo si koupí rajskou polívku. Mrkvička je tady schovááááá, kuk.*“ Povídá a ukazuje na hrnec na obrázku, kde je podle jeho slov taky mrkev. „*Tady je. Tak a dovařil jsem.*“ Řekne sám pro sebe a začne uklízet fixy. Zeptám se: „*Máš hotovo?*“ Ondra řekne , že ano a tak se ještě zeptám: „*No kromě toho kuchaře, který vařil špagety, co je na obrázku?*“ Ondra poví: „*To je kluk.*“ říká a ukazuje na postavu nakreslenou vpravo na obrázku. Ptám se: „*Jaký kluk?*“ Ondra: „*Nééé. Jéminkote já mu zapomněl vlasy. Udělám mu bloňdavý.*“, říká Ondra, bere oranžovou fixu a maluje postavičce vlasy. Pokračuji: „*No dobře, kdo to tedy je, když ne ty.*“ Ondra: „*Prostě kluk.*“ Ptám se: „*Jak tě napadlo nakreslit kuchaře, který vaří právě špagety?*“ Ondra odpovídá: „*Mám špagety moc rád.*“ Poví a obrací se na paní učitelku: „*Můžu si to odložit do skříňky paní učitelko?*“ Paní učitelka odpoví, že ano a chlapec odchází i s výslednou kresbou do šatny.

Rozbor

V obou kreslicích případech bylo hlavním potěšením samotná tvorba. Vojta mi věnuje kresbu darem a Ondra si svůj výtvor uloží do skříňky, možná to chce ukázat rodičům s očekáváním uznání a nebo jim svoji kresbu chce taky darovat.

Vojta by si mohl podle Příhodovy ontogeneze užívat potěšení které poskytuje kreslení ve **fázi lineárního náčrtu**. Zobrazil postavu - nějakou paní a vypadá to tak, že nakreslil obecnou podobu rodu předmětu, i když je to celkem diskutabilní z toho důvodu, že se nedozvím jestli se náhodou nejedná o nějakou skutečnou, konkrétní ženu. Postava není typický hlavonožec, z hlavy vystupuje krk, který se napojuje na břicho. Z břicha pak vystupují dvě nohy, z břicha dvě ruce, i když počet prstů je nesprávný a nepravidelný. Také si užívá potěšení z **fáze realistické kresby**, kde diferencoval pohlaví, i když žena na obrázku nemá nakreslenou sukni, víme z komentáře („*Nakreslil jsem paní*“) , že se jedná o postavu ženského pohlaví (sukně by mohla značit červenou tužkou vybarvené nohy) **Barevné zobrazení** taky

odpovídá více méně realitě – tráva je zelená, slunce žluté, mrak modrý, dokonce se snažil vybarvit postavu pleťovou barvou, což odpovídá naturalistickému barevnému zobrazení.

Ondra začal malovat sebejistě a vypadá to tak, že dobře věděl co bude zobrazovat. Uprostřed výkresu jsou nakresleny čtverce, které vypadají jako kuchyňský kout. Vidíme hrnec, ve kterém něco vaří, pak napravo vedle je zobrazen dřez a vedle dřezu mrkev. Postavy nejsou nakresleny tradičním způsobem, ale jakoby poskládaný z různých geometrických tvarů. Scéna zobrazuje situaci z běžného života, postavičkami se však Ondra nechal inspirovat pravděpodobně z nějaké pohádky, a nebo z počítačové hry (nakreslené postavy Ondrou se nápadně podobají na postavy z oblíbené dětské hry Minecraft), tudíž je možné, že se chlapec tímto inspiroval. Podle Příhodovy ontogeneze vývoje spontánní kresby jde jistě o **fázi lineárního náčrtu**, ale také již o **realistickou fázi**, kdy v tomto období zobrazený objekt disponuje individuálním znakem (fajfka v ústech) a nejedná se o obecnou rodu předmětu, ale o někoho konkrétního (zobrazený je sám Ondra s fajfkou). Při kresbě se Ondra soustředí na **pečlivé senzomotorické vedení čar**, důkladně vybarvuje jednotlivé geometrické útvary a snaží se nepřetahovat. Zajisté si užíval **funkce předmětu a práci s barvy**, které mu při tvorbě poskytli výtvarné pomůcky v podobě fix.

Ondra jakožto průbojnější z bratrů začal sám od sebe **komunikovat s dospělým**, když hned na začátku výzkumníkovi sděluje, že mají staršího brácha, čímž se pravděpodobně chtěl pochlubit. Vojta s **dospělým komunikoval** jen krátce, kdy mu ukazoval speciální úchyt na tužku. Z toho vyplývají i grafomotorické dovednosti chlapce a jeho radost ze správného uchopení tužky („ *Ale je to fakt těžký s touhleťou pastelkou.* “) Jakmile Ondra začne malovat svůj výtvar, po otevření konkrétní fixy zjistí, že smrdí a sdělí to všem („ *Hele ta fixa smrdí. Jakoby někdo prděl.* “) , což je aspekt patřící do dílčí kategorie **šaškování**. Některé děti v předškolním věku mají zálibu v používání neslušných slov, když je řeknou, strhne se jakási euforie něčeho zakázaného a všechny přítomné děti se řehtají.

V průběhu tvorby bratři spolu ani nespolupracují, ale ani u nich nedochází k rivalitě. **Vzájemně spolu krátce konverzují** o blížící se **reálné události** ve školce, na kterou se zajisté oba dva těší – **kommunikace s vrstevníkem o reálné budoucnosti**, a potom, když se Vojta mimoděk podívá co nakreslil bratr, tak to poznává a komentuje („ *Kuchař s vařečkou a fajfkou?* “), načež mu Ondra odpovídá („ *Jo a tady je kuchyň.* “)

Vojta si taky povídá **sám pro sebe nad kresbou**, když hledá potřebnou pastelku, což můžeme označit také jako **potěšení z používání konkrétní barvy**, prostřednictvím které může chlapec zobrazit, to co chce s naturalistickou věrností. Uvažujeme v jeho případě taky o **zahrávání si s představami ve vlastním světě fantazií**, chlapec kreslí paní a sám povídá, že i květiny. Květiny však zobrazeny nikde nevidíme, takže si určitě něco představoval. O co se konkrétně jednalo, se nedozvíme, když se ho zeptám, zastydí se, obrázek mi daruje a odchází do herny.

Ondra si užívá **komunikaci nad kresbou**, když popisné říká co maluje („*Já dělám ruce takovýhle jako lopaty.*“), ale také **s kresbou** („*Jaký budu mít triko, asi zelený a boty?*“), tímto způsobem ji oživuje a vstupuje do světa, kde rozehrává svoje **vlastní představy a fantazie**. Ze sociální interakce mu však největší potěšení **přináší komunikace s výzkumníkem**, kterého zapojuje do této fiktivní hry, kterou si velice užívá. Radost mu přináší i to, že výzkumník přistoupil na hru.

Ondra si užívá i potěšení **kinetické**, když skutečně ukazuje rukou, jak se nabírají špagety, nebo jak sype na špagety sýr . (Zamíchá rukou do vzduchu „jako“. že mi nabírá špagety.“ Ptá se: „*Jsou dobrý?*“) nebo, když míchá rajskou polívku („*Míchám, míchám, až je z toho rajská polívka. Rajská, rajská, rajská polííííívka, kdo si koupí rajskou polívku.*“), ale také **kinestetické**, kde nejen, že pohybuje fyzicky tělem při hře kreslení, ale také si představuje věci, se kterými by mohl manipulovat.

Rozehrává příběh, který se může stát kdykoliv v běžném životě. Zobrazuje scénu kdy kuchař, kterým je Ondra sám, vaří špagety a následně rajskou polévku. Ondra se do toho příběhu natolik položil, že začal všechno co dělá jeho kuchař na obrázku , taky ukazovat fyzicky v reálu. Následně mně zapojuje do této hry a uvařené jídlo ochutnávám. Co zobrazil se jakoby přeneslo do reálu, z papíru zobrazení ožilo, ale oba dva víme, že je to jenom hra. - **Zobrazení možné reality s prvky osobních představ a fyzického zapojení do hry při hře kreslení**

Za úvahu jistě stojí i potěšení z **osobně zajímavého tématu** a stejně tak i **identifikace** s nakreslenou postavou - kuchařem. Nevypadá to tak, že by to byl fiktivní hrdina z pohádky. („*Jsem kuchař. Ještě si musím nakreslit vařečku a fajfku.*“) nebo („*Jaký budu mít triko, asi zelený a boty? Už vím, boty budou černý.*“)

Identifikace je spojena s fantazírováním , ale nejde tak úplně o vymyšlený, fiktivní svět. Ondra zobrazuje zcela běžnou reálnou situaci a jestli se třeba nechal inspirovat v televizi a nebo v domácím

prostředí to nevíme. Fantazírování spočívá hlavně v tom, že skutečnosti v té chvíli chlapec nevařil, jenom si to představoval. Ale nepředstavoval si zcela nemožnou situaci, jako například létání atd., ale situaci z reálného života - **zahrávání si s představami ovlivněné realitou**

Možná se chlapec inspiroval pořadem o vaření, kterých teď můžeme vidět v televizi požehnaně, avšak více pravděpodobné je, že nakreslil někoho, ke komu vzhlíží – otec, děda, nebo jakýkoliv **vzor** mužského rodu. Nakreslit kuchaři fajfku, to v televizi chlapec asi neviděl. Identifikace zde probíhá dvojí formou, jednak Ondra zobrazuje kuchaře, kterým je on sám, druhák je tady pravděpodobně přítomná identifikace s někým, koho má chlapec rád, ke komu vzhlíží a koho viděl vařit a kouřit dýmku a s touto osobou se chlapec identifikoval a projevuje tendenci **být** jako on. Identifikující subjekt (Ondra) se chová a dělá to, jak se chová, nebo co dělá objekt identifikace, to vše se může dít na nevědomé úrovni.

Ondra zobrazil scénu v kuchyni, kde on sám je kuchař a vedle sebe má malého chlapce, může jít taky o zobrazení otce a syna, i když povídá, že nakreslený malý chlapec není on, ale jenom nějaký kluk. Na otázku, jak ho napadlo zobrazit právě tuto scénu jednoduše odpověděl, že má špagety v oblíbeně.

V kresbě Ondry se objevilo **opakování variací objektů** a to při zobrazení dvou postav. Jsou nakresleny stejným způsobem, s několika jinými prvky. V průběhu tvorby Ondra projevovat svoje **vnitřní rozpoložení** a dával najevo, jak ho tato hra na vaření baví. Kromě identifikace, tudíž vyjadřuje taky svoje emoce.

Souhrn

Tohoto pozorování se účastnili dva bratři dvojčata. Oba dva pravděpodobně vědí, co mají v plánu zobrazit a taky to zobrazují. Průbojnější z nich Ondra si celý proces tvorby patřičně užívá a přináší mu nejedno potěšení z kreslení vyplývajících. Vojta se projevuje trochu introvertním způsobem, ale i on si tvorbu užívá. Nejvíce si užívá při tvorbě **obratnost při kompozici objektu** a prvky obsažené jak z fáze **lineárního náčrtu**, tak **realistické fáze**. Jeho bratr Ondra si užívá potěšení ze zdokonalení motoriky ze stejných fází podle Příhody jako Vojta. Oběma bratrům přinesla radost také používání barevných pastelek. Vojta si užíval, že může pomoci nich zobrazit naturalistickou věrnost objektu a Ondra si pro změnu užíval barevnou pestrost, kterou mu poskytlo používání výtvarných pomůcek v

podobě fix. Z této kategorie se objevilo u Ondry také potěšení kinetické a kinestetické, kde chlapec nejen, že pohybuje fyzicky tělem při hře kreslení, ale také si představuje věci, se kterými by mohl manipulovat. Z kategorie - **Imaginace** si Vojta užil nejvíce potěšení z rozehrávání svých vlastních představ a fantazií. Na druhou stranu si jeho bratr Ondra si kromě her z **vlastních představ a fantazií** dopřát také **identifikaci** subjektu s objektem. V průběhu tvorby bratři spolu ani nespolupracují, ale ani u nich nedochází k rivalitě. Vzájemně spolu krátce konverzují o blížící se reálné události ve školce, na kterou se oba dva těší. Vyskytla se i dílčí podkategorie – šaškování, které autorem byl Ondra. Ondrovi však v rámci kategorie **sociální interakce** - přineslo největší potěšení možnost zapojit výzkumníka do své hry a hrát s ním hru, kde docházelo, jak k fantazírování ve vlastním světě představ, tak k identifikaci subjektu s objektem. Co se týče **symbolizace**, tak i v těchto případech je zřejmé, ostatně jako skoro v každém kreslicím dílku. U Vojty například v zobrazení ženské postavy, sluníčka a mraku u Ondry celá zobrazená situace je dosti symbolická natolik, že jejímu výkladu by jsme se mohli věnovat hodiny. **Opakování** se objevilo jenom v případě Ondry a jeho zobrazení dvou podobných postav poskládaných z geometrických útvarů.

Vojta – Ženská postava

AKOVIAŤI

Ondra – Situace s vařením

Příloha 13 - Pozorování dětské spontánní kresby 13

Datum: 7. 6. 2019

Účastníci: Klárka, Stela, Tereza

Klárka (5;2)

Kresba patří mezi její časté a oblíbené aktivity. Je velmi šikovná, klidné povahy, přátelská, všem se vším pomáhá. V kolektivu je oblíbená. Ráda sportuje. Tužku drží v pravé ruce ve správném úchopu.

Stela (5;1)

Stela je stydlivá a hodně pomalá. V kolektivu dětí se však umí rozdovádět. Ráda tancuje, zpívá, je energická a má smysl pro humor. Má ráda veškeré výtvarné činnosti a u volné kresby je přítomna skoro vždy. Podle paní učitelky má bujnou fantazii. Navštěvuje logopedickou poradnu, tužku drží v pravé ruce.

Tereza (5;4)

Vyrůstá v úplné rodině, má mladší ségru o které pořád vypráví. Je velmi komunikativní, podle paní učitelky až moc upovídaná, veselá a ráda všechno řídí. V kolektivu se projevuje její panovačnost a ráda je středem pozornosti. Navštěvuje divadelní kroužek.

Popis situace

Během ranní hry, přicházím do školky, u stolečku sedí Klára se Stelou a povídají si, přisedám si k nim. Klárka si hraje s panenkou Barbie: „*Můžeš si s ní pohrát , když chceš, podívej, jaký má barevný ocas.*“ Říká směrem ke Stele. Dívka odpovídá: „*Já už mám dvě mořské panny. Dnes je dobrý den. Moje máma má dnes narožky. Já mám mořskou pannu, která umí plavat a svítí. To ji koupíš za Prahou v hračkářství, natočíš autem a tam to je.*“ Vysvětluje Stela a kreslí fixou čáry, které pravděpodobně znamenají cestu autem a pokračuje: „*Tam jsem si ji koupila, moc hezká je a umí plavat, někdy si jí беру do vany, ne vždy. Mám ještě Popelku.*“ Klárka si mezitím bere papír a maluje postavu panenky, jako předlohu má svoji mořskou pannu Barbie. Stela mezi svým vyprávěním malovala čáry a tečky po

papíru. Obrací se na mně: „*Podívej tady je hvězdička*“ a ukazuje mi na papíru hvězdu, která spíše připomíná křížek. Vstane a má v plánu odejít za dětmi, které si hrají v herně. Zeptám se jí: „*Povíš mi, co jsi namalovala?*“ Dívka odpoví: „*No cestu, jak jsme jeli pro tu mořskou pannu.*“

„*Já si to myslela*“ řeknu usměji se, ona taky a odchází do herny. Obrázek nechává na stole. Klárka zůstane sedět a dokončuje svoji kresbu. Dává výtvar stranou, bere si další papír a přemýšlí. „*Já už vím, co budu malovat dál. Louku.*“ Mezitím přichází do školky Tereza, která si sedá vedle Klárky a povídá: „*Ahoj Klárko, co děláš. Jéé, to jsi malovala ty?*“ Ptá se a ukazuje na mořskou pannu. „*Ano.*“ Odpoví Klárka. „*A co to je? To je ta tvoje oblíbená panna co?*“ Odhaduje správně Tereza. Klárka neodpoví jenom se usměje a kreslí další obrázek. Tereza si bere papír a taky začne malovat. Klárka se zeptá: „*Jdeš na tanečky?*“ Tereza odpovídá: „*Já jsem chodila, ale už jsem se odhlásila.*“ Vzadu uslyší konverzaci Stela, která si hraje kousek opodál a reaguje: „*Já budu možná chodit na plavání, ale na tanečky asi ne.*“ Klárka nereaguje na Stelu a sama pro sebe: „*To bude tedy zajímavé, jak udělám tu kytičku.*“ Klárka: „*A stonku namaluji, a taky namaluji strom.*“ Poví a prohrabuje se pastelkami. Terezka začne zpívat: „*Baby, šatuturututu, baby, šatuturutu....* Stela reaguje: „*Néééééééé, pořááááá šatuturututu, baby šatuturututu, baby šat!*“ Říká nazlobeně a přichází znova ke stolečku, kde sedím já, Klárka a Tereza. Bere si papír z kopky na stole a pouští se do své další kresby. Klárka si toho nevšímá a říká: „*Hm, to se mi trochu nepovedlo. Ale ještě udělám jabloň a mám hotovo.*“ Terezka reaguje: „*Já budu mít taky za chvíli hotovo.*“ Zeptám se jí: „*A řekneš mi, co jsi nakreslila?*“ Terezka odpoví: „*Autíčko.*“ Pokračuji: „*A jak tě to napadlo?*“ Tereza: „*Táta koupil nové auto. Moc hezké, víš.*“ Řekne, pečlivě uklidí pastelky, nechává obrázek na stole a odchází za kamarádkou do herny. Klárka je mezitím taky hotová kresby odkládá na učitelský stůl, dál je nekomentuje. U stolečku zůstala Stela, která taky dokončuje, aby mohla jít za holkami do herny. Mezitím co uklízí pastelky se jí zeptám na obrázek a co je na něm. Stela odpoví: „*Namalovala jsem školku, vedle logopedie. Tady jsem chodila do kuřátek.*“ Říká a ukazuje mi na jedno ze tří oken na domě. „*Pro Vás*“: řekne a odskáče za dětmi do herny.

Rozbor

Klárka předtím než se pustí do kreslení si hraje s panenkou Barbie, je to její oblíbená panenka a rozhodla se jí nakreslit podle předlohy. Podle Příhodovy ontogeneze si dívka užívá prvky obsažené v **realistické fázi**, jelikož zobrazuje konkrétní objekt, ale také již z **fáze naturalistické** a to z toho důvodů, že kreslení se pro ní stává fenomenalistickým, líčícím předmět toliko, jak se jeví. Kresba sice nevypadá technicky dokonale, ale dívka se snaží panenku zobrazit podle skutečnosti, podle naturalistické **barevné** věrnosti. V případě druhé Klárčiny kresby se dívka rozhodne zobrazit přírodu,

maluje louku, sluníčko a strom. Její kresba vypadá na fázi **lineárního náčrtu**, ale z komentáře se dozvídáme, že nakreslený strom není chápán jako obecný rod předmětu, ale jedná se o strom konkrétní – jabloň, tudíž jde znova o **realistickou fázi**.

Stela v této kresebné situaci také nakreslí dvě kresby. Na prvním obrázku je zobrazena cesta autem směrem k hračkářství, kde se dají sehnat panenky. Z běžného pohledu vidíme na výsledné kresbě plno čar, teček a oblouků (**několik možných variant**) a možná by nám mohlo připadat, že nic nezobrazuje. Stela ale nekreslí jenom tak ledabyle nějaké čáry, ve kterých si poté něco všimá a kdyby jsme neměli k dispozici její komentář, pravděpodobně by jsme finální výkres zařadili do fáze črtací experimentace podle Příhody, není tomu však tak. Spíše se jedná o její **vlastní strukturu, individuální symboliku** a hraní si s **představami (ve vlastním světě fantazií, ale také ovlivněné realitou)**, jak zobrazit cestu autem. („ *Povíš mi, co jsi namalovala?*“ Dívka odpoví: „ *No cestu, jak jsme jeli pro tu mořskou pannu.*“) Komentář tedy celé tvorbě přidal na důležitosti. Zdá se tedy, že můžeme zařadit kresbu Stely do **fáze prvotního obrysu**, kdy význam kresbu předchází a dítě seskupuje črty tak, aby vyjádřilo **ten význam, který má na mysli**. Na druhém obrázku Stela zobrazila dům a podle Příhodovy ontogeneze by jsme mohli uvažovat nad jejím obrázkem jako nad obrázkem patřícím do lineárního náčrtu, ale jelikož kreslí konkrétní školku, do které chodila dříve, dosáhla na **fázi realistickou**. Při zobrazování cesty dala přednost fixám před pastelkami a zajisté si užila jejich funkci. V druhém případě, kde zobrazila školku a logopedickou poradnu dala přednost pastelkám a využila jejich **barevnou pestrost**.

Tereza si přisedá k děvčatům jako poslední a v průběhu tvorby toho moc nenamluví. Na obrázku zobrazila dopravní prostředek, který koupil její táta. Podle Příhodovy ontogeneze patří její výtvar do **fáze lineárního náčrtu**, ale obsahuje již prvky z **fáze realistické**, kde dívka zobrazila reálné existující věc, podle vlastní představy o této realitě. Nakreslila konkrétní individuální automobil patřící její rodině, kde taky využila svoje vlastní fantazie například při **barevném vyobrazení**. Tereza si zahrává s představami **ve vlastním světě fantazií**, které jsou inspirované také **reálnou událostí**. (koupě nového auta)

Klárka spolu se Stelou si povídají o panenkách. Klárka se rozhodne svojí panenku nakreslit a Stela pro změnu nakreslí cestu k hračkářství, kde jsi koupila panenky ona. Je možné, že obě tato **vzájemná komunikace** podnítila ke kresbě. Komunikace s vrstevníkem si Klárka užije taky vzájemně

s Terezou, která poznává, co Klárka zobrazila, dále si pak děvčata povídají o kroužcích, které navštěvují. - **komunikace s vrstevníkem o realitě**

Klárka taky komunikuje **sama se sebou nad kresbou**, když říká („*To bude tedy zajímavé, jak udělám tu kytičku.*“) Přemýšlí a zahrává si ve vlastním světě představ a fantazií při zobrazování přírody, dále si popisně říká, co nakreslí jako další prvek („*A stonku namaluji, a taky namaluji strom.*“) Tereza si v průběhu kreslení **prozpěvuje**, což se zase až tak nelíbí Stele, která si hraje v herně a přichází znovu ke stolečku a začne malovat svůj v pořadí druhý obrázek.

Děvčata co se týče **sociální interakce**, tak v průběhu tvorby využívají jenom vzájemnou komunikaci o **reálné minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti**. V průběhu tvorby nekomunikují ani s výzkumníkem. Co malují, mu sdělují, až po jeho doptání se na kresbu. Dívky spolu ani nespoupracují, ani nesoutěží, ani se vzájemně nehodnotí.

Všechny dívky pozorované v této situaci zobrazovali témata zajisté pro ně **osobně zajímavá**. **Klárka** kreslí svoji oblíbenou panenku a přírodu , kde si také **zahrává ve vlastním světě fantazií**. V obou kreslicích případech je přítomné také **inspirace realitou**, v tom smyslu, že zobrazuje skutečnou věc - hračku a také, přírodní objekty. V zobrazení přírodních aspektů v její kresbě číslo 2 spatřujeme také symboliku a zobrazení archetypů. Klárka tím, že nakreslila svoji oblíbenou panenku, kterou na obrázku dokonce poznala její kamarádka vyjádřila **libost** vůči této **hračce**. Taky využila možnost **opakování téhož objektu**, kdy nakreslila tři stejné oblaka ze kterých prší a **opakování variací objektů**, když nakreslila tři podobně vypadající kytky.

Souhrn

Pro všechny zúčastněné kreslířky je důležitý samotný proces tvorby, o finální výkresy zájem nejeví. Klárka kreslila svoji oblíbenou panenku a užívala si jak obratnosti při kompozici objektu, tak si zahrávala ve vlastním světě fantazií. Stela se ráda účastní všech možných aktivit a také ráda kreslí. S Klárkou si ze začátku povídali o panenkách a tak se rozhodla zobrazit cestu směrem k hračkářství, kde při zobrazování využila vlastní strukturu a znaky. Pokud by jsme se nezeptali, co je na obrázku, stěží by jsme poznali skutečný význam kresby. Tereza zobrazuje automobil , který pořídil její táta užívá si obratnost, tak fantazírování ve vlastním světě představ, ovlivněná je však reálnou událostí.

Klárka a její Barbie – obrázek č.1

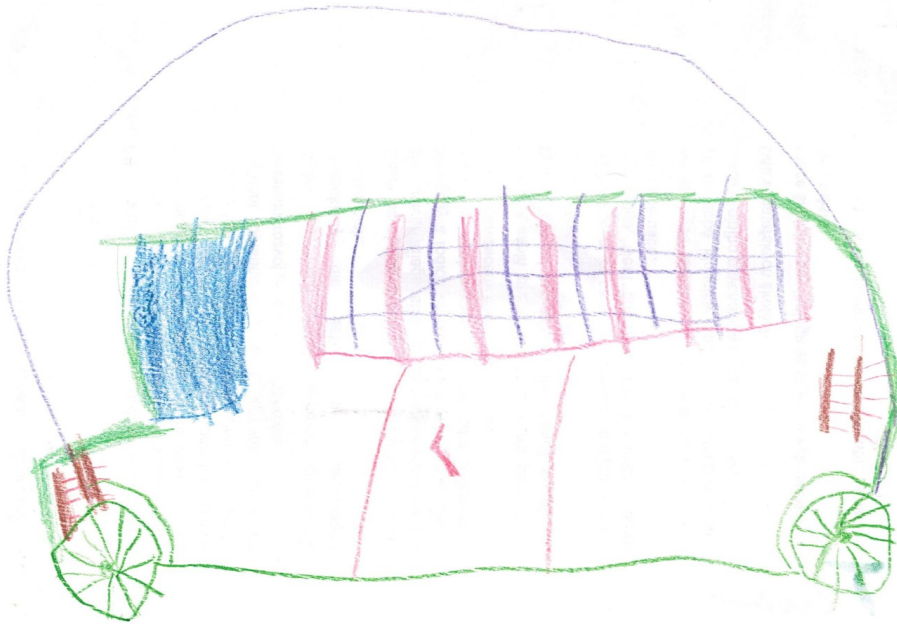
Klárka – Příroda - vyfoceno mobilem – obrázek č. 2

Stela – Školka – obrázek č. 2

Stela – Cesta autem – obrázek č. 1

Terezka – Autíčko

Příloha 14 - Pozorování dětské spontánní kresby 14

Datum: 18. 6. 2019

Účastníci: Stela

Stela (5;1)

Stela je stydlivá a hodně pomalá. V kolektivu dětí se však umí rozdovádět. Ráda tancuje, zpívá, je energická a má smysl pro humor. Podle paní učitelky má bujnou fantazii. Navštěvuje logopedickou poradnu, tužku drží v pravé ruce. Ze skupinky dětí je nejmladší.

Popis situace

Během ranní volné neřízené hry přicházím do školky. Ve školce je ostatně jako vždy ráno málo dětí. Holčička jménem Stela sedí sama u stolečku a maluje. Odložím si věci a přisedám si k ní. Jakmile si vytáhnu svoje pomůcky, Stela se obrací na mně: „*Víš, že to nejsou ruce, ale křídla?*“ Povídá a ukazuje mi na papíře hnědé čárky. Pokračuje: „*Malinkatý andělíček, malinkatýýýý. Letí, letí andělíček, letí, letí andělíček. Hm, hm, hm. To je malinkatý andělíček.*“ říká a ukazuje mi malou postavičku nakreslenou vpravo od velké postavy. Dále povídá: „*Podívej, co se mi stalo*“, ukazuje mi malou ranku na ruce a pokračuje: „*Ale, to je jenom škrábnutí, nic to není.*“ Reaguji: „*Jak se ti to stalo?*“ Stela povídá: „*Ani nevím, něco jsem dělala, a najednou mně to štípe, tak jsem šla za maminkou a dala mi náplast. Nebolí to vůbec.*“ Dále povídá: „*Mám kamarádku Laurinku a Samík má Martina.*“

„*To jsou děti ze školky?*“ Ptám se. „*Ano.*“ Odpovídá Stela „*To je Johanka.*“ Ukazuje na holčičku, která akorát vešla do třídy a pokračuje: „*Podívej, já mám ponožky a kalhoty a ona Johana to má nahatý.*“ Říká Stela na holčičku, která dorazila do školky v šatičkách. „*Víš, asi si něco sundám taky, je teplo. Tady je otevřené okno, ale kdyby se zavřelo, tak by mi bylo vedro.*“ Nad stolem paní učitelky je otevřené okno, z kterého příjemně pofukuje vítr, jinak je venku asi 30 stupňů. „*Myslíš, že si můžu sundat kalhoty?*“ Pta se mně. „*Já nevím, jestli ti je vedro, tak asi jo.*“ Stela si vysvleče kalhoty, spokojeně se usměje a pokračuje v kreslení. Bere do ruky růžovou barvu a vybarvuje větší postavu, u toho si prozpěvuje: „*Andělíček, andělíček, na, na, na, na, na, andělíček, andělíček, na, na, na, na, na.*“ Jakmile dozpívá, podívá se spokojeně na obrázek a obrací se na mně: „*Paní učitelko, to je pro vás.*“

„*Moc děkuji.*“ Odpovídám a zeptám se: „*Řekneš mi, co jsi namalovala?*“

Stela poví: „*No vílu, andělíčka a hvězdu. Víla se usmívá na andělíčka a andělíček na vílu. Hihihihhi.*“ Zeptám se: „*A jak tě to napadlo, to je z nějaké pohádky?*“ Stela odpovídá: „*Ne, to není z pohádky, mám ráda víly a andělíčky, oni jsou moc hodní.*“ Mezitím paní učitelka pouští taneční video přes youtube a ostatní děti podle něj tančí. „*Tak já jdu taky tančit jo?*“ Povídá usměje se a jde za dětmi. Ještě chvíli zůstanu pozorovat tančící děti, s čekáním jestli náhodou někdo nezačne kreslit, ale děti se skvěle baví, chichotají se, vytvářejí taneční skupinky.

Rozbor

Stele přinesla samotná tvorba nejedno potěšení. Měla jasnou představu, co chce zobrazit, a také to zobrazila. Nakreslila malého anděla na pravé straně obrázku, a doprostřed papíru větší vílu. Z pohledu vývoje spontánní kresby podle Příhody by si Stela mohla dopřávat potěšení z **lineárního náčrtu**. Z jejího komentáře se dozvídáme, že se nejedná o nějakého konkrétního anděla nebo víly, tudíž dívka zobrazila obecnou podobu rodu tohoto předmětu. Objekty jsou zobrazeny v střídmych liniích, kde obě objekty mají hlavu, z které vystupuje tělo - trup v podobě geometrického útvaru. Trup je vybarven, to naznačuje, že postavičky jsou oblečeny.

Dvě zobrazené postavy jsou skoro stejné, potěšení poskytlo tedy i zobrazení dvou téměř identických objektů. Objekt uprostřed papíru je většího rozměru (tvar), než objekt zobrazený na pravé straně obrázku. Tělo většího objektu je vybarveno (barva) jinak, nežli tělo malého objektu. - **opakování variací objektů**

Hned na začátku tvorby Stela oslovila výzkumníka a započala s ním konverzaci, kdy mu sděluje, že nakreslené čáry na obrázku není lidský orgán ale víla s křídly. („*Víš, že to nejsou ruce, ale křídla?*“) Tímto způsobem si vytváří svoji vlastní strukturu, ale také **fantazíruje ve světě představ**. Rozehrává svoje představy a fantazie a s kresbou si hraje, když povídá, že anděl letí. - **Rozehrávání fiktivních identit a příběhů**

V průběhu tvorby ale na chvíli opustí svět fantazií a začne mi vyprávět co se jí přihodilo. („*..., něco jsem dělala, a najednou mně to štípe, tak jsem šla za maminkou a dala mi náplast.*“) - **komunikace s dospělým o reálné minulosti**

Také se mnou komunikuje o **reálné přítomnosti**, kdy zaregistruje, že do třídy vešla kamarádka, která má na sobě jenom šaty, přičemž Stela má oblečené kalhoty a ponožky, které si rozhodne sundat. Poté, co si udělá komfort, pokračuje dál v kreslení.

U dívenky počítáme s tím že zobrazovala zajisté **osobně zajímavé téma**. Děvčata v jejím věku často kreslí různé princezny, víly a mnohdy se s nimi i identifikují. Spíše nežli na identifikaci v tomto případě myslím na **symbolismus**. Je možné, že Stela zobrazovala velkou vílu – maminku a malého andělíčka – Stelu. Povídá mi například o svém malém zranění, a že maminka byla hned nablízku a pomohla jí, i když jde o maličkost, obrázek může zobrazovat maminku s ochrannými křídly a malou dcerku. Každopádně dívka vyjádřila svoje vnitřní rozpoložení a emoční naladění prostřednictvím kresby.

Při vybarvování postaviček si **propěvuje**, čímž vyjadřuje svoje vnitřní rozpoložení a momentální naladění. Ve finále je se svým výtvozem spokojena a rozhodne se mi ho věnovat jako **dar**.

Souhrn

Tohoto pozorování se účastnila dívka jménem Stela a při tvorbě si užila hlavně potěšení vyplývající z kategorie – **Imaginace**. Zobrazuje svoje představy a fantazie ze světa létajícího anděla a víly, tudíž rozehrává fiktivní identity. Zajisté si užívá i radost z grafického pohybu a potěšení se zdokonalující se motoriky při **obratnosti z kompozice objektu** – konkrétně z dosažené fáze lineárního náčrtu. Co se týče **sociální interakce**, párkrát do rozhovoru zapojila výzkumníka, jednak, když mu vyprávěla o světe fantazií a druhák, když mu sdělovala, co se jí přihodilo. Uvažujeme i o možné symbolizaci v podobě zobrazení maminky jako víly a anděla jako malé dcerky. V této kresbě se objevilo také **opakování** dvou podobně nakreslených objektů s rozdílem ve velikosti a barvě. Pravděpodobně se jedná o reprodukci naučených postupů, kde dívce přináší radost, že umí takto zobrazovat to, co má na mysli.

Stela – Andělíček a Víla